

«General Schmettows dagbok 1814»

Et tilbakeblikk med lokale glimt fra grunnlovsåret

Av Jan P. Breida

“Det ble kalt et år, og bestod liksom dets forgjengere av 365 dager, men århundrer er henrullet og har vært mindre merkverdige enn dette år”. Dette skriver slottsprest Claus Pavels i sin dagbok etter «mirakelåret» 1814. Vi møter grev Schmettow ved årets start. Kanskje er det i sin Contoirstue på Rotvoll gård han innleder «dagboka» for året 1814.

Forord

Dette er en «fiktiv» dagbok i den forstand at det er ukjent om grev Schmettow noensinne skrev dagbok utenom det han nedtegnet i en «Regnskabsbog», der han i 1780-årene nøye tallfestet gangen i den økonomiske fremdriften i landbruket på gården Rotvoll i Strinda og på hans gods ute ved Moldtun i Fosen. Jeg har prøvd å gjøre dagboka så autentisk som mulig ved å la den følge virkelige hendelser i samtida og personer som Schmettow var i kontakt med. Innholdet bygger på historiske kilder som vil bli redegjort for til slutt. Schmettows egen korrespondanse er selvsagt særlig viktig, men også andre har dokumentert fakta omkring general Schmettows rolle i 1814, f.eks. gjennom samtidige dagbøker, avisartikler og brev. For sammenhengens skyld har jeg enkelte steder satt



Portrett av Carl Jacob Waldemar riksgreve von Schmettow (1744-1821). Kopi av en original fra familien Collin-Hansen. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

inn korte historiske sammendrag og noter for å redegjøre om hendelser og forhold som dagboka ikke dekker. Excellensen Carl Waldemar riksgreve von Schmettow ble tidlig dette året øverstbefalende offiser for de nordenfjelske styrker og for Trondhjems Garnison. Samtidig hadde han i årevis fremhevet seg i byens kultur- og selskapsliv, og på avlsgården Rotvoll drev han et landbruk som vakte oppmerksomhet langt utenfor regionen. Rotvoll var også familiens lystgård, et sted der

de gjerne søkte fred og ro i landlige omgivelser, eller inviterte byens noblesser til festivitater med maskeradeball, teaterforestillinger og andre arrangementer.* Her bodde familien fra tidlig vår til høstens siste løvfall. Det bør derfor ikke virke for lokalpatriotisk når jeg anser riksgreven for halvt strinding. Det var her på landet han følte seg hjemme, selv om han offisielt bodde i sitt praktfulle trepalé (senere kalt «Harmonien») på Torvet i Trondheim. Ja, jeg vil faktisk våge å påstå at greven på Rotvolls innsats var Strindas største bidrag til grunnlovsåret 1814.

Ved nyttår 1814

Rotvold, søndag 4. januar 1814

Så er atter et år passert, mon tro hva det nye vil bringe? Etter det blodige nederlag ved Leipzig i oktober ser jeg det som innlysende at selv den store *Napoleon* snart vil innse sin endelige exit fra drømmen om å bli Europas hersker. Og hvilken fornedrelse vil ikke det innebære også for den Oldenburgske trone! Det fyller meg virkelig med inderlig uro å betenke i hvilken pinibel situasjon vår kong *Frederik 6.* nu er havnet. Han som i 15 år maktet å holde Danmark/Norge utenfor Europas slagmarker, en nøytralitet som brakte vår handel og sjøfart så stor rikdom og fremgang. Men så brast

*.Se "Rotvoll i grevens tid", en artikkel i *Årbok for Strinda 2013* med nærmere beskrivelse av Schmettows liv og virksomhet på Rotvoll.

det plutselig da Sjælland og hovedstaden for snart syv år siden ble angrepet av engelskmennene. De erobret orlogsflåten, oppbrakte danske og norske skip og ranet deres last som krigsbytte. Ennu gremmes jeg over hvordan disse ytre forhold tvang oss inn i en union med keiser Napoleons Frankrike. I disse dager har mørke skyer atter samlet seg på den politiske himmel. En «vinterstorm» truer helstaten, og Norge er blitt en brikke i stormaktenes spill.

For øvrig snakkes det her i Trondhjem for tiden mest om brannen i Søndre gade natten til 2. juledag, da 11 hus brant ned til grunnen. Heldigvis meldes ikke om forulykkede, men mange ble husløse og mistet alt de eide. Nu fylles Adressecontoirs Efterretninger med takksigelser til folk som har hjulpet med å redde innbo og verdisaker. Mange deltok i redningsarbeidet. Brannkorpset var fullt engasjert og sjøfolk fra Bakklandet var raskt på pletten. Det reddet mange gårder. Flere ble likevel husville, og verdifulle gjenstander savnes. Min alltid omsorgsfulle hustru*) har sørget for å bistå et par verdige familier ved å besørge deres midlertidige husly og kosthold her på vår Rotvold gård ute i fredelige Strinden.

*)Stine Anna Catharine, f. Møllmann.

Trondhjem, 8. januar 1814

Så er jeg altså av stattholderen, arveprins *Christian Frederik*, blitt utnevnt til øverstbefalende for armeen nordenfjells

og for garnisonsbyen Trondhjem! Det skjedde etter ordre fra Hans Majestet kong Frederik 6. Dermed etterfølger jeg general *Georg Frederik von Krogh*, som i en alder av 82 år fratrer som sjef for styrkene nordenfjells og som Trondhjems kommandant. Utnevnelsen kom for så vidt ikke uventet på bakgrunn av oppnådd ansiennitet. Som min forgjenger startet jeg på den militære løpebane da jeg som ung volontør deltok på de europeiske slagmarker allerede under syvårskrigen. Senere avanserte jeg til oberst i dansk tjeneste før jeg som sådan overtok kommandoen over et av de nasjonale infanteriregimentene i Trondhjem for 38 år siden. Dermed har jeg for tiden, i en alder av 69, oppnådd den lengste tjenestetid blant offiserene i den dansk/norske armé.

Posten brakte for få dager siden en sendelse fra Stattholderen med blant annet et eksemplar av bladet «Tiden». Her omtales situasjonen for mer enn en uke siden i Holsten i Sønder-Jylland (posten tar tid) der svenskenes militære trusel mot Danmark er stoppet mens meglingsforegår med østerriksk bistand. *Christian Frederik* skriver at han håper dette snart fører til fred, slik at det blir mulig å åpne for import av viktige varer som vårt land mangler, og som det trenger for sin frelse. Jeg må si meg enig med Hans Majestet. Bak oss har vi nu syv tunge år med kriger, blokade og hungersnød, trolig blant de uhyggeligste prøvelser det norske folk har gjennomlevd siden svartedøden. Utrettelig har vi

likevel hele tiden forsøkt å holde vår regions tropper i beredskap. Store midler har gått med til deres innkvartering, kosthold og mundering. Altfor mange av de utkommanderte mannskapene ved Røros og Verdal meldes likevel syke, og



Prins Christian Frederik (1786-1848) var kong Frederik 6.s fetter, tilhørte Oldenburgerdynastiet og var arving til den dansk-norske tronen. Dette dynastiet hadde styrt Danmark og Norge i nesten 400 år. I mai 1813 var krigssituasjonen vanskelig, og den 26 år gamle Christian Frederik ble sendt til Norge som stattholder. Han var en sjarmerende mann, entusiastisk og full av virkelyst. Allerede lenge hadde han hatt norske venner og rådgivere, og særlig skal Carsten Anker ha stått ham nær. Som stattholder ble han raskt populær i Norge, og her sørget han for å knytte nye kontakter, også i Trondheimsregionen.

Maleri av Roar Matheson By, 1964, i Katedralskolens festsal. Kopi etter original av J. L. Lund, 1813. Foto fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

dødsraten har vært betydelig. Det skyldes dels vandrende epidemier, dels mangelsykdommer. Alt gjøres for å skaffe til veie nok kirurger, medisiner og sanitetsmateriell, som er vanskelig tilgjengelig i disse tider. Det samme gjelder våpen, krutt og ammunisjon, og det er også stor slitasje på uniformer og fottøy etter mange måneder i felt. Her var heldigvis i fjor en varm og drivende sommer som endelig ga bra grøde til forskjell fra det store hungersåret 1812. Fra Rotvold har jeg vært i stand til å avsende atskillige sledelass med matkorn til feltsoldatene for at de i størst mulig grad skal slippe å ernære seg av de usunne og lite nærende grøt- og brødblandinger tilsatt bark og islandsk mose.

Svensk trusel, norsk mobilisering

Trondhjem, 10. januar 1814

I et brev til meg uttaler Christian Frederik den gledelige nyhet at det snart kan forventes fred med østerriksk megling. Jeg har jo lenge vært klar over at Sveriges *kronprins Carl Johan*, eller Ponte Corvo som man fremdeles pleier å si her oppe *), stilte som betingelse for å hjelpe de allierte mot Napoleon at Norge skulle avstås fra Danmarks trone og innlemmes under den svenske. Tsaren stilte seg jo velvillig til dette kravet, og snart fulgte England med på lasset. Vi hadde sogar oppsporet meldinger om at svenskene straks kunne innta Trondhjem stift som en slags forrett før de forsynte seg med de resterende regioner av Nor-

ges land ved Napoleons endelige fall. Det var likevel liten grunn til å frykte at svenskene med sin beskjedne hjemmeverende styrke under *feltmarskalk grev von Essen* ville driste seg til et angrep på Midt-Norge mens deres hovedstyrke var engasjert i Tyskland. Men senhøstes i fjor, etter Leipzig, begynte Pontecorvos armé å bevege seg nordover til et hissig angrep på Slesvig-Holstein. Her oppe har vi siden med uro ventet på bulletinen om Danmarks knusende nederlag. Men nu melder altså prinsen at de allierte har sørget for våpenstillstand, og at det foregår meglinger. Vi lever dog ennu i det uvisse, og postgangen fra Christiania tar som bekjent 6-7 dager nu vinterstid.

*) Napoleon tildelte sin feltmarskalk Jean Baptiste Bernadotte fyrstedømmet Pontecorvo nordvest for Napoli. Med denne fyrstelige rang ble det markert at han ble ansett å tilhøre den keiserlige familie. Bernadottes hustru Desiree var nemlig svigerinne til Napoleons søster Julie. Han satt med dette fyrstedømmet til 1810, da han ble svensk kronprins under navnet Carl Johan. Med tilnavnet Pontecorvo ville hans motstandere trolig understreke at han var «en fremmed fugl» i Skandinavia.

Trondhjem, 14. januar 1814

Min svigersønn, grev *Frederik Christopher Trampe* har en tid vært knyttet til regentens nærmeste stab i Christiania. Jeg vet at også biskop Bugge har reist for å møte Christian Frederik. Selv har jeg sendt nye forsikringer om de nordenfjellske styrkers lojalitet og kampvilje. Svenskene skal visselig bli møtt med trøndernes ubendige raseri om de våger

å krysse vår regions grense! Avdelinger er siste uke blitt utrustet for avmarsj sydover. Disse nordenfjeldske styrkene skal stasjoneres syd for Dovre der et svensk anfall synes mest sannsynlig. Regionene bør operere i samdrektighet når nasjonen trues! Om mulig vil vi også kunne sende noen ekstra forsyninger til militære magasiner sønnenfjells.

Marcus F. Dons skrev en sang i anledning soldatenes avmarsj, hvori følgende strofe:

*Kammerader! Til Kampen vi gaae,
At hævde vort Fædrelands Ære.
Den trodsige Fiende vi kjekt ville slaae,
Hvor talriig han end maatte være.*)*

Denne Major Marcus Dons kommanderer det 2. Trondhjemske regiments «marsjerende Musketerbataljon» som i går innledet marsjen sydover. Det tegner til å bli en kald «fornøyelse» i den bitende vinterkulde som råder med godt under 20 kalde grader. Jeg tok et hjertelig farvel med majoren og hans bataljon som består av 5 divisjoner à 150 mann foruten befall, samt et feltbatteri. Måtte hell, lykke og heder følge dem!

*) Adr. 14/1 1814. Bataljonen marsjerte i streng kulde til de kom til forlegninger på Toten der Dons presenterte styrken for Christian Frederik som under sin Trondhjems-reise overnattet på prestegården her. Bataljonen ble liggende der i 3-4 måneder før den pinseaften brøt opp og marsjerte til Kongsvinger. Her sluttet den seg til oberst Krebs brigade og deltok i kampene ved Lier og Matrand i begynnelsen av august. (se s. 42).



Frederik Christopher Trampe (1779-1832), dansk greve og embedsmann med juridisk utdanning. Etter en tid som stiftamtman på Island fungerte han som stiftamtman i Trondheim Stift samtidig som han var amtmann i Søndre Trondhjems Amt i over 20 år. Ved juletid 1810 ble han gift med grev Schmettows yngste datter Amalie Ulrikke, f. 1791. Trampe var en av prins Christian Frederiks støttespillere i 1813-14. Han arvet Rotvoll etter Schmettow og døde der i 1832. Bilde fra Trondheim byarkiv - fra www.flickr.com.

Trondhjem, 21. januar 1814

Her i byen synes en misnøye å ha bygd seg opp i løpet av de siste par årene. Jeg merker det godt ved mine besøk i Borgerklubben. Man kan jo ikke spille en omgang biljard uten å havne i diskusjon om svakheter ved den nuværende styreform. Især kjøpmannsstanden klager over de mange forordninger og reskrip-

ter fra København, som f.eks. forbudet mot import av kolonial- og manufakturvarer fra England. Det medførte omfattende smugling, slik at det ble nedsatt kontrollkommisjoner som foretok husundersøkelser. Blant kjøpmenn og redere i byen skapte dette sterk irritasjon, og mer enn et halvt hundre av dem undertegnet et brev til regjeringen hvor de redegjorde for hvordan den kongelige politikk førte tusenvis av innbyggere mot hungersnød og fortvilelse. Selv har jeg forsøkt å holde meg på avstand fra kritikk mot den fyrste som jeg jo har tilsvoret min ed. Troskap er alltid min første plikt!

Jeg må likevel medgi at jeg fikk mine bitre tanker da stiftamtman Trampe ble kalt tilbake til København. Han kom i konflikt med kongehusets yndling i Norge, nemlig General von Krogh, angående forsyningssituasjonen i det nordenfjelske under hungersåret 1812. Trampe så seg dermed nødsaget til å tre ut av Provideringskommisjonen etter mange forgjeves forsøk på å skaffe landsdelen korn i en ytterst fortvilet stund. Når han i tillegg kom i unåde hos generalen fordi han nektet å påføre fattige og sultne bønder de ekstra byrder som von Krogh ville presse igjennom ved å kreve fri skyss for militære, valgte Kongen å beordre stiftamtman Trampe til København. Offisielt skulle han orientere regjeringen om nødsituasjonen i Norge, men reelt hadde min daværende sjef general Krogh bare ved et vink klart å sørge for at min svigersønn midlerti-

dig måtte forlate sitt verv som stiftamtets fremste embedsmann. Men vondt kan vendes. Siden prinsens ankomst til Norge som stattholder fra mai 1813 har min svigersønn vært knyttet til ham og hans stab i Christiania. Etter general Kroghs avskjed ser det nu endelig ut til at han trer tilbake i sin stilling som den høyeste embedsmann i vår trondhjemske region.*)

Her svirrer rykter i byen. I Borgerklubben diskuterer man landets stilling. Nesten samtlige, håndverkere, kjøpmenn og embedsmenn, er urolige for at kongen kan ha kjøpt seg fred ved å avstå Trondhjem Stift til Sverige. Så skulle altså vi her oppe bli en svensk provins, bestyrt på kongens vegne av et svensk guvernement, og jeg og mine styrker skulle sverge troskapsed til Carl den Trettende og Ponte Corvo? En utålelig tanke! Nei, alle setter nu sin lit til prins Christian Frederik! Man titulerer ham allerede som «Frelseren» og «Redningsmannen», og noen synes tiden er moden for arveprinsen til å sette Norges krone på sitt hode.

*) Trampe hadde et særlig ansvar i den oppnevnte «provideringskommisjonen» som jobbet med korntilførselen. Det var i dette embedets medfør han kom tilbake til Trondheim allerede i slutten av august 1813. Han ble da hilst velkommen med begeistring på Melhus Gjestgiveri av «de beste av stadens sivile, og noen militære embedsmenn», som ledsaget ham inn til byen. Der ble han møtt med musikk før han inviterte til et tallrikt aftensmåltid i Stiftsgården om aftenen lørdag 28. august. I desember forsøkte han bl.a. å få opprettet et «kornselskap» i byen før han ble

kalt tilbake til Christiania som en av deltakerne på det store bankmøtet som varte til 5. januar 1814. (Adr. 31/8 og 10/12 1813). Til stiftingen av den nye bank, «Kongeriget Norges private Laane og Discontocasse» var også Schmettow invitert av stattholderen, men kunne ikke møte på grunn av militære plikter i Trondheimsregionen.

Prinsen kommer til Trondhjem

Trondhjem, 29. januar 1814

Overveldende nyheter innløp i dag etter min svigersønns, grev Trampes, tilbakekomst fra Christiania: En fredstraktat skal være avtalt i Kiel den 14. januar,*) og Prins Christian Frederik er på vei til Trondhjem! Trampe avslørte for meg i dag at kongens adjutant, major Rømer, for en uke siden kom reisende til Christiania med et brev fra kongen til stattholderen. Brevet var datert 17. januar og opplyste at en avtale om fred til lands og til sjøs er sluttet. Norge skal være avstått til Sverige, og prinsens tid som stattholder er forbi. Kong Frederik 6., hvis fødselsdag vi feiret i går, beordrer ham til å overlate festningene til svenskene for derpå å forlate sin post og straks reise tilbake til Danmark. Men så er han altså isteden på vei hit til Trondhjem, den gåtfulle Prins!

I dag har jeg besøkt stiftamtmann Trampe i Stiftets gård. Sammen med embedsmenn og offiserer diskuterte vi prinsens komme. Den søvnige by må bringes på fote! Vi enedes om at jeg skal møte ham underveis og by majesteten en verdig velkomst.

Der i Stiftsgården ble til aftens ordnet med en enkel, men hyggelig soupe med vår vertinne, min yngste datter Amalie, nærværende til bords. Det både opplivet og fornøyet meg storligen at hun opptrådte så munter, rødkinnet og frisk! Samtidig hadde jeg gleden av å få på mitt fang deres lille datter *Stine Catharine*. Mitt barnebarn er i sannhet blitt en vilter liten dame som til våren skal fylle to år!

Amalie var glad for at Frederik hadde fått lære prinsen å kjenne. I Christian Frederiks krets ble han mottatt med åpne armer. Da prinsen kom til Christiania for å bli kongens stattholder i fjor vår, ville han så gjerne ha med grev Trampe som rådgiver, fortalte hun. For Frederik er en kløpper uti jussen, måtte jeg vite! Ved måltidets slutt reiste hun seg, takket og neiet vakrere enn en engelsk Lady før hun trakk seg tilbake. Jeg tenkte: I slutten av april, når onnetiden er i full gang på Rotvold, fyller min lille Amalie 23 år!

*) 15. desember ble det inngått våpenhvile og innledet forhandlinger i Kiel. Den erfarne danske diplomaten Edmund Bourke forhandlet med svenskene. Frederik VI var dypt fortvilet da han måtte avstå Norge til Sveriges konge. Den 14. januar 1814 ble fredsavtalen mellom Sverige og Danmark undertegnet. Avtalen ble kjent som *Kiel-traktaten*.

Trondhjem, 1. februar 1814

Nettopp nu i dag kom et brev til meg fra vår prins! Datert 26. januar. Jeg siterer: *-Deres Excellence! Deres svigersønn vil*

ha underrettet Dem om tingenes nærværende stilling, at Freden er sluttet mellem kongene av Danmark og Sverige, samt øvrige allierte makter, men hvilken Fred! Dog håper jeg, at Norge skal kunne bestå ved egen kraft og jeg skal visst ikke skille meg fra dette herlige rike. Tvert imot holder jeg det for min plikt å knytte det «Samdrægtigheds Bånd» (---) ved personlig å gjøre meg kjent med folket og troppene i de mer fjerne stifter, og jeg har derfor besluttet å foreta en reise til Trondhjem.

Prinsen kjenner ennu ikke Kieler-traktatens ordlyd, men maner til ro og fasthet. Skulle svenskene være så uforskammet å marsjere over grensen, oppfordrer han til at makt avvises med makt! Til slutt påskjøpper prinsen grev Trampe for hans hengivenhet, og uttaler sin glede over snart å kunne gjøre mitt bekjentskap.

Trondhjem, 2. februar 1814

Her gjøres alskens forberedelser for å gi prinsen og hans følge en verdig ankomst til vår by. Selv akter jeg som øverste befalingsmann å reise ham imøte og sammen med en avdeling soldater og offiserer ledsage Majesteten de siste milene inn mot byen. Ilpost er sendt skyssteder og lokale embedsmenn om å holde seg beredte på skysstasjonene mellom Oppdal og Melhus. Prinsen skal nu være på vei over Dovre og er ventet til Oppdal i morgen. Jeg står på reisefot til Støren, der jeg skal avtale med sogneprest Niels Bull om arrangement av et



Den 25. januar kunngjorde bladet «Tiden» i Christiania at Kiel-traktaten ble undertegnet den 14. januar 1814. Oppslaget dekket hele førstesiden og ble innledet slik: «Den mørke og for menneskelige Øine ugjennemtrængelige Taage er splittet, og et Glimt af Solens Klarhed blænde næsten det glade stirrende Øie». Dette var nok å ta gleden noe på forskudd, for bladet manglet foreløpig viktig informasjon om fredsvilkårene.

gjestebud på prestegården til prinsens ære. Mine velkomstord får jeg vel fundere på under sledereisen sydover.

Støren, 4. februar 1814

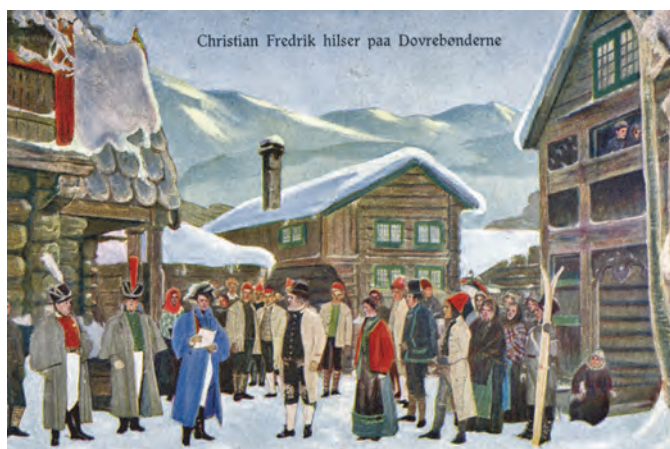
Prinsen og hans følge ankom Støren prestegård i aften først klokken 10. En sverm av bønder fulgte Hans Høyhet i sleder med tente fakler, og hurraropene gjallet mellom bjergene. Jeg uttrykte for Majesteten min dypt følte glede over å få oppleve dette møte med landets «Håp», og fremsa i nærvær av tilstedeværende almuesfolk og flere embedsmenn fra omegnen alles ønske om at prinsens reise måtte bli fedrelandet til gavn. I gjestebudet som fulgte konverserte prinsen livlig om sin sledeferd

nordover. Han var overveldet for alle bevis han overalt fikk på folkets kjærlighet og sterke fedrelandssinn. Mange steder var man i fyr og flamme og viste en inngrodd uvilje mot å bli svensk. Bønder stod frem og krevde kuler og krutt så de kunne verge seg mot undertrykkerne. En av dem sa rett ut at det var bedre å dø først som sist med våpen i hånd enn å dø langsomt som slaver for svenskene! Likevel hadde han merket seg mange fortvilte røster som ynket seg over den store nød og mangel på korn og andre livsmidler. De hadde bønnfalt prinsen om hjelp, og han håpet inderlig å bli i stand til å imøtekomme deres til-lit.

Hoelshornet. Tidligere samme dag tok prinsen inn på skysskiftestedet Bjerkager (Berkåk), der en stor almue var forsamlet. Her fikk han den usedvanlige opplevelse å drikke for Norges vel av et gammelt drikkehorn med inskripsjoner på innlagte gullplater. Slik kunne han lese at kongene Christian 5., Frederik 4., Christian 6. og kronprins Frederik (nuværende konge) på sine reiser hadde drukket av samme horn i årene 1658, 1704, 1733 og 1788. Prinsen la igjen noen dukater for å få laget en egen innskrift til minne om at også han har reist gjennom denne bygda..

Trondhjem, 6. februar 1814

I Christians Frederiks følge forlot vi Støren klokken 9 i går morges. Flere



Postkort fra 1914. Motivet kan være hentet fra Kongsvoll, der det var stort oppmøte da prinsen ble budt på middag. «Mange steder var folk i fyr og flamme og viste en inngrodd uvilje mot å bli svensk», skrev Christian Frederik i dagboka. Til bønder med særlig aktelse innen sine sogn delte han ut medaljer med følgende inskripsjon: *Urokkelig som Dovres høie fjelde står Norges Sønners Troeskab, Mod og Vælde.*

ganger underveis hadde jeg fortrolige samtaler med den 27 år gamle prinsen, og til sist ba han meg sogar om å overta kuskens sete i hans egen kongesluffe. Han ville tale med meg om sitt program i den nærmeste tid. Med folkets støtte vil han fremfor alt reise en motstand mot svenskens planer. Han vil helst benytte sin arverett til kronen til å sikre norsk selvstendighet og muligens senere opp-nå en gjenforening med Danmark. Han innviet meg i noen av sine mangfoldige tanker, som også gjaldt det militære. Han rådet meg innstendig til å ta strenge forholdsregler for å hindre at mine offiserer og øvrige mannskaper unødige pleide forbindelse med svensker og andre mistenkelige i vår region. I tillegg kunne han godt tenke seg å motta min bistand

som fransktalende budbringer i utenriks anliggender der det kloke diplomatiske spill kan vise seg å bli en forutsetning for et lykkelig resultat. Mitt første oppdrag skulle i så fall være å overlevere prinsens personlige fredsbudskap til kong Carl 13. i Stockholm.

Travelt program i Trondheim

På skysstedet Melhus ble majesteten høytidelig mottatt av stiftamtmann Trampe i spissen for de fremste embedsmenn i Trondhjem. Det ridende Korps paraderte og ledet deretter hele følget til Schmettows landsted Arildsløkken utenfor byen. Her steg prinsen til hest og ble eskortert til byporten, der Schmettow hadde den ære å overrekke ham stadens nøkler. Majesteten ga dem tilbake og forsikret at hos general Schmettow befant nøklene seg i de rette hender.

På Torvet paraderte garnisonen, borgerbevæpningen og sjøforsvaret, og folket hyllet prinsen med stor entusiasme som redningsmannen mot svenskene. Han talte til troppene, lovte dem ammunisjon og sa at ved deres hjelp skulle Norge bestå *udelelig*! Så fulgte audiens for byens geistlige, militære og sivile embedsmenn i Stiftsgården, hvor alle skal ha forsikret prinsen om sin lojalitet. Christian Frederik sa i sin tale at han var uatskillelig fra Norge, hans tillit stod til det norske folk og hans håp til Gud, hans lønn skulle være folkets kjærlighet. Etterpå ble budt til middag med en mengde gjester, og der ble det fremført både skåltaler og sanger diktet for anledningen. Samme aften dro Christian Frederik på visitt til kongehusets trofaste tilhenger på Leiren gård, general Krogh.

Prinsen var som stattholder øverstkommanderende for landets hærstyrker, og han viste stor interesse for å gjøre seg kjent med militære anlegg i byen. Han avla dessuten flere visitter i byens institusjoner for fattigpleien og for skolevesenet, og han inspiserte både sinnsyke-

asylet og tukthuset. På rådhuset hilste han på byens sivile autoriteter før han en dag lyttet til biskopens tale i Videnskapsselskapet, som prinsen hadde vært preses for siden 1806. Etter å ha inspisert Munkholmen og Christiansten festning, ble Christian Frederik samme dag invitert til et aftensmåltid hos biskop Bugge.

Trondhjem, 7. februar 1814

Dagen i dag ble innledet med en vandring opp gjennom Munkegaden sammen med prinsen. I Domkirken lyttet vi til biskop Bugges preken der han lyste Guds velsignelse over prinsens virke for folket.*) Etter gudstjenesten bistod jeg mens Christian Frederik mønstret troppene utenfor Kongsgården, hvorpå han nøye inspiserte våpenmagasinene og besøkte både det militære bakeri og det militære sykehus.

Min hustru og min datter skiftet i dag om å være vertinner for Hans Kongelige Høyhet. Først holdt min frue Grevinnen et stort middagstaffel i vårt palé på Torvet, deretter ble over 100 gjester samlet til ball i Stiftsgården. Fru Stiftamtmanninne Amalie forestilte her Hans Majestet for byens Damer og åpnet ballet i dans sammen med den charmante prinsen. Alle ansikter lyste i glede og entusiasme over Christian Frederiks nærvær, og festen varte helt til kl 5 morgen.

*) Biskop Bugge var svært frittalende og kritisk til kongen og sentraladministrasjonen i København, og hadde stadig sendt klager over regjeringens lettsindighet og passivitet som mange mente styrtet Norge ut i hunger og fortvilelse. I følge «Tiden» 14/2 1814 skal flere ha blitt overrasket over at biskopen i denne preken unnlot å

lyse den sedvanlige velsignelsen også over HM Frederik 6.

Trondhjem, 8. februar 1814

Etter dagens avskjedsmiddag før Majestetens avreise i morgen ble jeg av hans adjutant innkalt til et møte sammen med stiftamtmann Trampe. Det gjaldt en adresse stilet til Christian Frederik påført underskrifter av 59 fremtredende menn her i byen. Riktignok hadde ikke prinsen selv fått den overlevert, men Trampe kjente innholdet i adressen og kunne orientere ut fra en avskrift. Underskriverne forsikret først at de støttet prinsens oppstand og at de fraba seg svensk undertrykkelse. De var også takknemlig for det stattholderen hadde gjort for å skaffe landet forsyninger og lindre nøden. Likevel hadde de mistet all tiltro til den nuværende statsinnretningen og ba prins Christian Frederik om allernådigst å *tillate deputerede fra alle stender å tre sammen i en kongress for å gi landet en ny konstitusjon*.

Selv var jeg slett ikke overrasket over at dette ønske ble fremsatt etter de siste års økonomiske nødssituasjon blant byens næringsdrivende, og det tilsvarer i stor grad stemningen her. Man såvel leser som diskuterer den seneste amerikanske og franske historie flittig her i byen, og vår generasjon ser godt at der jo finnes fornuftige alternativer til eventuelle planer om et nytt enevelde. Mange krever et konstitusjonelt styre utgått fra folket selv.

Det var heller ikke første gang majestetten hadde hørt dette kravet, men han fremholdt at han dog hadde større tillit til den gjeldende Kongeloven. På grunnlag av den trodde han om kort tid å ville hevde sin arverett til Norges Krone. Som svar på min uro for at dette kunne virke splittende på folket, ba han oss berolige borgerne med at han som landets konge i roligere tider nok skulle sørge for å gi landet en grunnlov som ivaretar folkets friheter og rettigheter. I fortrolighet opplyste han meg likevel at så snart han kommer tilbake til Eidsvold vil han sammenkalle de beste menn for å drøfte nærmere hvordan han skal fylle sin fremtidige rolle. Han håpet jeg kunne være til stede der.

For øvrig opplyste prinsen også at han hadde forfattet et brev til svenskekongen, der han ber Carl 13. om å godkjenne det norske folks rett og rekke frem hånden for en fredelig løsning. Christian Frederik anmodet meg igjen om å være budbringeren og foreta en reise til Stockholm så snart det er mulig å skaffe reisepass. Han vil sende sin stabsjef, *oberst Johannes Seiersted*, til Trondhjem for å ta kommandoen nordenfjells under mitt fravær. Han lovet også at stabsjefens assistent, *premierløytnant Lorentz Klüwer*, vil ta kontakt med meg og tiltre som min adjutant under reisen.*)

*) **Lorentz D. Klüwer (1790-1824)** – oppvokst i Verdal, gikk på krigsskolen i Christiania 1804-08. Fra 1812 var han adjutant under generalløytnant Johs. Seiersted. Klüwer hadde siden freden

med Sverige i 1810 vært særlig opptatt med å lage militære kart over hele Midt-Norge. Medlem i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskap siden 1811.

«Oppdrag Stockholm»

Trondhjem, 13. februar 1814

Mottok i dag brev fra prinsen, datert Røros 11. februar, som forteller at han nu har fått tilsendt Kiel-traktaten skriftlig og vil snart offentliggjøre den. Han vil bli svært tilfreds om jeg kan komme til Eidsvold allerede i neste uke. I mellomtiden vil han sende feltmarskalk Essen et brev med anmodning om et reisepass for min Stockholmsreise.

Det er ikke uten bekymring jeg forlater troppene og garnisonen i disse tider da vi hører om svenske troppebevegelser ved grensen. Carl 13. har sendt ut et opprop til det norske folk at som en følge av Kiel-traktaten vil svenske tropper besette Norge. Han er freidig nok til å oppfordre folk til å ta imot de svenske soldater som befriere. Våre gamle arvefiender kommer jo som brødre! Generalguvernøren, greven av Essen, vil sammen med våre beste menn foreslå en konstitusjon som vil beskytte vår lykke!*) Jo, jo, alt skal så visst bli jättebra!

*) Essen har som utnevnt generalguvernør fått et hovedansvar for overtagelsen av Norge. Han skriver 15. februar høflig til Christian Frederik at han nå bare kan overlate Norge til de svenske kommisærer. Dess raskere det skjer, dess fortere kan nøden i Norge på denne årstid forhindres gjennom tilførsler av korn og matvarer. Han ber Christian Frederik om å bidra ved å møte lands-

«Fortrinlig god tobakk» selges i Krambodgaden

En reklameannonse i Adresseavisen for 200 år siden:

Bladet «Tiden» klager over at man i Christiania ikke kan få tak i den «fortrinlig gode Snustobakk» som man får i Trondhjem. Det er et sant Savn for de Nese, der behøve Tobakk, især i denne underlige Tid, hvor man mere enn ellers trenger til at fordrive Ondt. Derfor er det ret godt for vore trondhjemske Nese, at de – uden at bruge surrogater – kunne blive forsynede med denne fortrinlig gode Tobak. Den renser Hjernten, opklarer Forstanden, fordriver nutidens Griller og bortviser alle melankolske Tanker. Damene ynde denne Tobak som det rette Middel, der forhøier deres Grazie når de kjælent putte søde Fingre inn i Guldåsen, og med det samme have et fint snehvitt Tørklæde på rede Hånd, ja somme mene endog at den besitter den ubetalelige Egenskab, at den forskaffer dem den Restitutio in Integrum), hvilket vi dog ikke med visshet kunne forsikre. Men at den er af det ekte slags, det er avgjort. Den koster 20 Riksdaler dansk Courant, og selges i den bekjente Gård i Krambodgaden.*

Med billige Drikker til – et par Flasker meget god Rødvind – som man også kan få kjøpt hos Tobakens Sælger for 20 Rdl dansk Courant pr Boutelle, - så vil man tydeligen spore den behageligste Forandring, alt som man snuser og drikker, og Tvilling-grillene fordrives, ugrundede Bekymringer svinde hen. Sælgeren håper derfor å få sin Plads blant vore andre velfortjente Patrioter!

*) Her betyr uttrykket at damene får sin skjønnhet tilbake, blir restituert.

Trondhjems Adressecontours Efterretninger, 18. februar 1815).

høvdingen i Gøteborg og Båhuslen, grev Rosen, som skal få med seg instruksjoner om å sette Kiel-bestemmelsene ut i praksis i samarbeid med prinsen.

Eidsvold, lørdag 19. februar

Tiden ble meg for knapp til å rekke tidsnok frem til den sammenkomst som fant sted her på Eidsvold på onsdag. Noe avgjørende synes å ha skjedd under dette møtet der prinsen hadde samlet sine mest fremstående rådgivere, for han skriver i et brev jeg mottok i dag:

-«Etter det modneste overlegg har jeg bestemt meg til ikke å sette kronen på mitt hode, men å stille meg i spissen for nasjonen som regent og sammenkalle en riksdag, som kan gi en grunnlov til et folk som nu er løst fra sine plikter mot sin konge.»

Undrenes tid er altså slett ikke forbi, for med dette er jo faktisk Trondhjems-borgernes uttalte ønskemål blitt bekreftet og oppfylt! *)

Jeg ankom hit til Eidsvold Verk etter en strabasiøs reise over fjellet. Verkseieren, kammerherre Carsten Anker, er fraværende, men har lagt igjen et brev der han beklager at han ikke selv kunne ha den ære å motta meg. Omstendighetene gjorde det tvingende nødvendig for han å slå følge med prinsen til Christiania, men hans gårdsbestyrer har fått ordre om å imøtekomme alle mine ønsker så langt det lar seg gjøre i denne manglens tid. Etter sin tid i Danmark har Carsten Anker bodd her på Eidsvold siden 1811, og han har hatt store omkostninger til påbygninger og utbedringer. Hovedbygget er imponerende, større trehus finnes bare i Trondhjem.

Prinsen skriver at kong Frederik 6. har løst det norske folk, dermed også alle militære offiserer og mannskaper i Norge, fra troskapseden. Han har inntil videre tenkt å la seg utnevne til landets regent, og vil offentliggjøre dette i åpne brev og proklamasjoner til folket med det aller første.

*) Med ilpost hadde Christian Frederik kalt inn 21 geistlige, militære og sivile stormenn til et møte på Eidsvoll Verk den 16. februar. Her ble gjort vedtak som skulle få avgjørende betydning for Norges skjebne for all fremtid. Det gjeldende syn blant stormennene på møtet var at kongen ved å avstå Norge hadde gitt landet tilbake til folket. Nå var det derfor folket som bestemte, og en forsamling av folkevalgte representanter måtte derfor møtes for å velge konge og gi landet en ny forfatning. Dette ønsket var i fullt samsvar med Trondheims-borgernes anmodning til prinsen den 8. februar (se s. 17). Da prinsen godtok dette, tok Norge et viktig steg bort fra eneveldet mot folkesuverenitet og demokrati. Planen var at på en ekstraordinær bededag skulle det snarest mulig holdes valg av valgmenn og foretas høytidelig edsavleggelse i landets kirker. Senere skulle alle valgmenn i hvert amt møtes for å velge representanter til i en riksforsamling på Eidsvoll den 10. april. Her ville de starte arbeidet for å gi landet en grunnlov og velge konge. Det ble bestemt at arveprins Christian Frederik i mellomtiden skulle styre landet som regent med samme makt som den danskekongen hadde frasagt seg. De nærmeste døgnene kom regenten og hans stab til å arbeide uavbrutt med å forfatte deklarasjoner, erklæringer og instruksjoner som ville bli trykt, offentliggjort og sendt ut til landets fire stiftamtmenn, samt til biskoper, sogneprester og militære avdelinger. Også utlandet ville bli orientert om prosessen som var satt i gang i Norge.

Eidsvold, 20. februar 1814

I dag innkom atter en skrivelse fra prinsen, som beklager at feltmarskalk von Essen har stelt i stand problemer når det gjelder å få reisepass til Stockholm. Han anser nemlig meg som offiser i den norske arme, og dermed i følge Kiel-avtalen en undersått av den svenske konge. Av den grunn kan jeg visstnok ikke motas i Sverige som sendebud fra en dansk fyrste! Grev Essen vil imidlertid undersøke nærmere hva Carl 13. mener om dette, og avventer kongens ordre. I påvente av endelig svar overlater Christian Frederik til meg å avgjøre om jeg vil tilbringe noen dager hos ham i Christiania eller om jeg heller vil bli på Eidsvold og avvente hans proklamasjoner til det norske folk. I denne avgjørende situasjonen velger jeg å reise til Christiania i morgen tidlig.

Regentens diplomat**Christiania, 24. februar**

Man kan med rette spørre: - Er dette mulig? Svenskene vil da aldri tolerere prinsens handlemåte som kommer så rent på tvers av Kiel-avtalens bestemmelser. Jeg beundrer i sannhet Christian Frederiks mot og bøyer meg ydmykt for hans offer. Sammen med noen av Christianias fremste menn bevitnet jeg i forgårs at han høytidelig lot seg utrope til Norges regent. Deretter leste man opp en uendelighet av erklæringer og opprop som forklarer veien han vil føre oss videre. Det var slikt et liv og røre ute på byen. Herolder gjenga regentens mange kunn-

gjøringer på flere av byens gater og torv, der oppstilte militære tropper sverget troskap til fedrelandet. Overalt hørte jeg jubelbrus og endeløse hurrarop fordi Hans Høyhet vil gå i spissen for en rettferdig folkereisning mot avtalen i Kiel. Løst fra kongeeden skal det være meg en glede å følge ham. Intet offer bør være for stort når det gjelder å bidra til Norges hell og lykke. Likevel har jeg, etter noe betenkning, måttet avslå hans anmodning til meg om å tiltre som utenriksminister. Min unnskyldning var at jeg neppe besitter den rette diplomatiske teft og oversikt til å fylle en så viktig post. Derimot sa jeg meg villig til å bidra med entusiasme i de utenrikske anliggender, samtidig som jeg jo behersker fransk, diplomatiets språk. Især mener jeg å kunne komme til nytte i forhandlinger med den svenske statholder, feltmarskalk grev von Essen, en gammel militær som meg selv. I tidligere år kamperte vi en tid sammen i Frankrike, og i 1770-årene pleide jeg kontakten med både ham og andre fremtredende svensker under flere av mine Stockholmsreiser. Jeg arbeider for øvrig allerede i dag med et brev på fransk som regenten har befalt meg å skrive til grev Essen. Det handler mest om å finne en utvei til en fredelig overenskomst med Sverige, blant annet ved å foreslå et møte mellom prinsen og grev Essen.*)

*) Schmettows brev innleder en lengre noteveksling mellom Christian Frederiks «opprørsregime» og svenske myndigheter. Som utenriksminister ville Schmettow neppe klart å skape en så åpen kontakt med den svenske statholder.

holderen, for svenskene anerkjente selvfølgelig ikke verken regenten eller hans regjering. Jeg tror dette faktum kan ha bidratt til at Schmettow avsto tilbudet om å bli utenriksminister. Feltmarskalk *Hans Henrik von Essen* var sjef for den svenske vestkystarméen og siden 15. januar formelt svensk stattholder (generalguvernør) for Norge.

Christiania, 27. februar 1814

Prinsens tillit til meg rører og inspirerer i disse dager jeg har opplevd sammen med ham her i Christiania! I dag viste han frem sitt forslag til et eget nytt handelsflagg for Norge. Det er som Dannebrog i rødt med hvitt kors, men har innfelt vårt norske riksvåpen, løven med hellebarden i gul farge, på det øverste avsnittet nærmest flaggstangen.

På den ekstra bededagen, som var i for-gårs, vandret jeg med regenten og hans stab eskortert av borgergarden fra Paléet

til Vår Frelsers kirke. Hele veien stod militære på parade mens kirkeklokkene ringte. Gudstjenesten ble ledet av biskop Beck, alle avla eden og ville ofre liv og blod for det elskede fedrelands selvstendighet, og det valgtes valgmenn som senere skal være med og utpeke representanter til riksforsamlingen på Eidsvold. Det lå en høytid over det hele som man også vil få oppleve både i Trondhjem og i Strinden så snart Trampe og biskop Bugge har fått gjøre sine tiltak etter regentens deklarasjoner. Jeg regner med at bededagen i Trondhjem blir kommende fredag og i Strinden en uke senere.

Brevet til feltmarskalk grev von Essen ble avsendt i går. Jeg beklager her på prinsens vegne den mottagelse det svenske sendebud grev Rosen fikk i Christiania forleden.*) Hans ærend og



Allerede 27. februar sendte Christian Frederik «Regentens Kundgjørelse angaaende det norske Flag» med instruksjon om plassering av den norske løve med hellebard. Dermed hadde Norge fått sitt eget nasjonale flagg, et symbol på selvstendighet. Flagget var utformet i to varianter, med eller uten splitt. Splittflagget var statens flagg, mens det rektangulære var det private handels- eller nasjonalflagget. Dette er første kjente tegning av flagget - datert 20. mai 1814. Dette flagget hadde 2 splitter på dansk vis. Senere splittflagg hadde en tunge mellom splittene - på svensk vis.

Kopi fra Arkivmagasinet nr. 1, 2014.

instruksjoner var dessverre ikke tilpasset tidspunktet og de rådende omstendigheter. Jeg understreket likevel betydningen av å rekke frem en vennskapshånd til forsoning. For at grev Essen skal forstå prinsens hensikt med å danne et regentskap og dermed lede folkets kamp for uavhengighet, vedla jeg de deklarasjoner og publikasjoner som er utsendt i disse dager. Jeg fornyet deretter regentens anmodning om å få utstedt et reisepass, slik at det blir mulig for meg å reise til Stockholm og overbringe prinsens forsikringer om vennskap både til den svenske nasjon og dens konge. Til slutt formidlet jeg prinsregentens ønske om selv å få møte feltmarskalken på Hafslund den 5. mars.

Han er dog *meget* skuffet over den mottagelse som hans sendemann, landshøvding grev Rosen, fikk av prins Christian Frederik. Grev Rosen var lovet en personlig audiens, men ble isteden møtt av en tallrik forsamling, der jeg for øvrig selv var til stede. Grev Rosen var sendt ut fra stattholderen for å kreve Kiel-traktaten oppfylt, men ble isteden tvunget til å lytte til en lengre forelesning av Carsten Anker. Det var en selsom opplevelse å se Essens utsending forlate Christiania uten å få utført sitt ærend, noe som etter feltmarskalkens mening slett ikke beviste noen vennskapelig holdning fra prinsens side.

Essen avslår etter dette et personlig møte med prins Christian Fredrik. Han kan ikke skjønne at denne danske prins

kan kalle seg regent og snakke om selvstendighet. I følge hans syn kan ikke en fyrste gjøre seg selv til eneveldig hersker på arverettens grunn uten å ha fått noen slik myndighet fra et selvstendig folk. Han vedlegger brevet en proklamasjon fra Carl 13. som han mener byr nordmennene på langt bedre muligheter i stedet for «den avgrunn av ulykker» som prins Christian Frederik etter hans mening vil forårsake.

Essen ser derimot gjerne frem til å få treffe meg i Strømstad, der han akter å oppholde seg noen dager fra 5. mars. Møtet må imidlertid skje uoffisielt. Jeg må ikke komme som utsending fra prinsen, det vil kreve et reisepass som den svenske konge nekter meg.

*) Gjelder et møte i Christiania med generalguvernør Essens utsending, grev Rosen, der Schmettow også var til stede. Den svenske landshøvdingen var kommet for å drøfte gjennomføringen av Kiel-freden med prinsen, men måtte isteden lytte til en lang opplesning som inneholdt kunngjøringen om planene for den norske motstandskampen. Han kom knapt til orde selv og måtte reise hjem med uforrettet sak. Utsiktene for en fredelig løsning av unionskonflikten syntes etter dette umulig, og mye tyder på at svenskenes fientlighet ble kraftig skjerpet fra nå av.

Møte i Strømstad

Hafslund, 7. mars 1814

Jeg ankom Strømstad lørdag den 5. mars sammen med min adjutant Klüver. Grev Essen kom først noen timer senere, og Klüver meddelte ham da at jeg var trett

etter reisen og ønsket sammenkomsten utsatt til neste dag. Etter en god hvil og en «forfriskning» foreslo min unge ledsager en spasertur. Det måtte skje samme aften, for neste dag, søndag, skulle staden feire Kiel-avtalen. Grev Essen opplyste at overtagelsen av Norge skulle markeres med militære opptog, musikk-korps og det hele, noe vi godt kunne unnvære. Vi promenerte derfor en aften-tur langs elven som deler denne idylliske staden i den svenske skjærgård, ikke så langt syd for grensen og Svinesund.

Neste dag deltok grev Essen først i seremonien, men etter en mottagelse førte han meg inn i et kabinett der vi hadde en 4 timers konferanse. Meget hadde han ikke forandret seg på de 30 år som var gått siden vårt siste møte i Stockholm. Jeg gjenkjente også noe av tonen og adferden fra den tid vi tjente i Frankrike ved regimentene *de la Mark og Royal Allemand*. Vi var enig om det beklagelige ved at harmonien mellom nabofolkene var forstyrret, og var fullt på det rene med at vi begge måtte gjøre vårt til å gjenopprette den. Mitt utgangspunkt var da at Norge aldri vil oppgi sin uavhengighet og aldri vil underkaste seg Sverige. Jeg talte om Christian Frederik, om hans rene hensikter, om nordmennenes kjærlighet til ham og om hans ønske om vennskap med Sverige. Grev Essen prøvde å gjendrive mine meninger, og vi hadde en livlig samtale hvor vi begge påberopte oss retten til å tale fritt under fire øyne. Blant annet sammenlignet han Christian Frederiks egenskaper med

kronprins Carl Johans. Jeg medga at den svenske kronprins var en av århundrets største hærførere, men la til at han passer dårlig for Norge. Nordmenn har inntrykk av at Carl Johan er en despotisk karakter som ikke lett lar seg holde i tømme av en norsk Grunnlov. Han taler heller ikke et språk de forstår. Med prins Christian Frederik som svensk tronfølger ville derimot et skandinavisk fellesskap være enklere å godta. Denne min antydning feide grev Essen bort med skjemt.

Når det gjaldt spørsmålet om å avstedkomme et møte mellom ham og Christian Frederik, var han som utnevnt generalguvernør for Norge kontant avisende. Han skulle likevel prøve å få avsendt brevet fra prinsen til den svenske konge. (Det brev jeg egentlig skulle reist til Stockholm med). Det sømnet seg ikke for ham som generalguvernør å komme sammen med en fyrste som nylig hadde reist opprørets fane, og som hadde opptrådt som en rebell mot sin egen konge. Nå har han i tillegg skrevet ukvemsord mot den svenske tronfølger. Når han ypper til strid på denne måten, må han også påta seg ansvaret for ulykkene han derved påfører begge landene, avsluttet grev Essen før han inviterte til middag med gjester. Der ble det skålt og holdt taler for begge nabolands vel. Vi forlot staden en halv time etter middagen. Klokken var fem.*)

*) Jfr. rapporter fra feltmarskalk Essen til Carl Johan 7. mars og 15. mars 1814. Han skriver her bl.a. at han hadde håpet at nordmennene og

Christian Frederik kunne komme ut av sine tåpelige forvillelser slik at landet ville underkaste seg uten blodsutgydelser. Men i følge Schmettow fikk han inntrykk av at nordmennene trodde at kronprins Carl Johan var avskydd i Sverige og at han heller burde prøve å bli fransk konge. Det verserer også tanker i Norge om at svenskene heller foretrakk den danske prins til tronfølger, slik at han med tiden kunne forene de tre nordiske kroner. Essen mente at Grev Schmettow delte denne oppfatning og hadde samme motvilje mot kronprinsen av Sverige.

Rød herregård, 10. mars 1814

Jeg møtte regenten på hans hovedkvarter Hafslund om aftenen 7. mars og avla der min rapport om møtet med von Essen. Tilbrakte her et par dager og ble som prinsen selv rikelig oppvartet og underholdt av husfruen Maren Juel og statsråd Marcus Gjøre Rosenkrantz. Husfruen er en sterk kvinne som jeg også kjenner fra teatermiljøet i Christiania, der hun selv har spilt flere dramatiske roller på teaterscenen. Regjeringsråd Rosenkrantz gjorde sannelig et godt parti da han for 8 år siden giftet seg med henne, den 13 år eldre enken som satt med betydelige eiendommer, blant annet Hafslund gård her i Smålenene. Jeg har i dag fulgt prinsens ferd videre til Fredrikshald festning, der garnisonen paraderte før vi foretok en inspeksjon. I natt vil vi overnatte hos statsråd Carsten Tank på den herskapelige Rød Herregård.*)

*) 16. februar 1814 var Rosenkrantz fra Hafslund blant de 21 personene som var innbudt til stormannsmøtet på Eidsvoll. Han ble i mars 1814 medlem av regentens regjeringsråd, og fra

juni kom han med i statsrådet hvor han fikk ansvaret for kirke- og undervisningsvesenet. Rød Herregård var også en viktig lokal og nasjonal arena for det politiske og diplomatiske spillet i 1814. Carsten Tank (1766 – 1832) var godseier, forretningsmann og statsråd. Han var aktiv på mange ulike arenaer, i regjeringen, på Stortinget, på sentrale møter og i kulissene.

Christiania, 11. mars 1814

Min svigersønn, stiftamtmann Trampe, forsikrer i en skrivelse at alt står vel til i familien. Min hustru er kommet til bens etter et par dagers kur formedels hoste. På Rotvold har rosdrengene igangsatt fraukjøring på det gode sledeføret. Besetningen i fjøs og stall er ved godt hold, vinterforet holder bra nok til at man endog kan tilgodese husmannsplassene med et lass høy og en sending levnedsmidler. Innkalling av husmannsgutter til militær tjeneste har nemlig brakt nøden inn døren i flere av husmannsstuene. Min egen familie og slekt er ellers vel forsynt med havre- og byggmel, melk, fløte, potetes og kjød fra gården, samt fisk fra fjorden.

Trampe beretter videre at Trondhjems innvånere den 4. mars sistleden avla den høytidelige ed i Domkirken om å hevde Norges uavhengighet med liv og blod. Dagen i forveien ble ringt fra de største kirkeklokker i byen fra 5 til 6 om aftenen. Om morgenen dagen etter marsjerte militære avdelinger på Torvet under sine faner og sverget fedrelandet troskap. Før gudstjenesten kl 11 begav Stiftamtmannen seg til Domkirken, ledsaget av byens embedsmenn. Trampe

skriver at det hersket en beundringsverdige orden, stillhet og høytidelighet i kirkerommet. Aldri noensinne har folk avlagt en ed hvor hjertets følelser har stemt så overens med munnens ord. Biskop Bugge har for øvrig sendt brev til sogneprestene i bygdene om å avholde bededagen fredag 11. mars med nøye anvisning på hvordan denne skal gjennomføres.

I dag er altså ekstraordinær bededag der hjemme i Strindens hovedkirke på Lade. Det blir vel gamle prest Schelderups oppgave hvis han ennå fungerer. Jeg kjenner ham godt fra mine første år på Rotvold. Vi er jevngamle, og har talt mye landbruk sammen. *)

*) Schelderup var vicepastor i Strinda 1778-1814. Han kjøpte og drev Ringve gård. Se egen artikkel s. 54 i denne boka om valget.

Noteveksling og trusler

Christiania, 19. mars 1814

Etter avtale ved vår sammenkomst i Strømstad har jeg oversendt til feltmarskalk von Essen det omtalte brev fra Christian Frederik som han skulle overbringe til hans svenske majestet. Jeg vedla en kopi, slik at Essen selv kan bedømme hvilken stor betydning brevet kan få for forsoningen mellom våre nasjoner. Nu er første bud å hindre en morderisk og ødeleggende krig, og jeg prøver å få ham til å innse at det er større ære i å gjøre et folk lykkelig enn å undertvinge det.

Kammerherre Carsten Anker har reist som regentens sendemann til England, og skal ha snakket med flere fremtredende personer, både om kornforsyninger og den politiske situasjonen. *) Regenten ønsker seg nemlig England som meglar i vårt forhold til Sverige og de øvrige allierte. Meldinger fra Anker tyder på at ikke alle engelskmenn uten videre støtter de svenske krav på Norge, og at flere stemmer i parlamentet uttaler seg for å heve blokaden og sende hjem norske sjøfolk i fangenskap. Måtte vi sammen lykkes, hver på vår kant å vinne forståelse for at den norske oppstand er et resultat av nordmennenes rettferdige protest mot Kiel-avtalen. Den skyldes ikke, som svenskene synes å tro, en hoffintrige eller et opprør fra en egenmektig prins som bare vil mele sin egen kake.

*) Allerede i slutten av februar reiste Carsten Anker til London for å tale nordmennenes sak. Den 25. mars møtte han statsministeren, men det ble et alt annet enn oppløftende møte. Regjeringen nektet å støtte Christian Frederik og selvstendighetspolitikken. De hadde forpliktet seg til å oppfylle avtalen med Carl Johan. Carsten Anker fikk derimot støtte blant en rekke ledende politikere fra opposisjonen, og norgesspørsmålet ble tatt opp i parlamentet i begynnelsen av mai uten at regjeringens politikk ble rokket.

Christiania, 25. mars 1814

Prinsens brev til den svenske konge er dessverre kommet uåpnet tilbake, og grev Essen skal til sin store ergrelse selv ha fått en reprimande fremført av utenriksminister Engstrøm på kongens vegne fordi han hadde videreformidlet

brevet.*) Det var nemlig under kongens verdighet å måtte lese prinsens unnskyldninger for å motsette seg sin egen konges vilje. Essen vil heretter ikke ha noe med Christian Frederik å gjøre, men vil med fornøyelse opprettholde forbindelsen med meg.

Grev Essen er ellers enig i at vi bør arbeide for fred, og ber meg igjen tenke over de ulykker Norge utsettes for hvis Christian Frederik får fortsette sin oppstand mot Carl 13, som Essen kaller Norges rettmessige konge. Til sist vil de norske stridskrefter bukke under for overlegne styrker og for viljen til Europas største makter. For å unngå dette foreslår han at vi to gamle krigere bør forene oss for i fellesskap å forhindre den blodige kamp som Christian Frederik vil forårsake. Det vil gi oss Europas aktelse og folkets takknemlighet, påstår han! Det vil samtidig åpne Norges handel, troppene vil kunne vende tilbake til sine fredelige sysler og hungersnød på grunn av manglende tilførsler vil opphøre. Da jeg fremla dette listige og tillok-kende forslag for prins Christian Frederik, karakteriserte han feltmarskalkens utsagn som en grov fornærmelse mot meg.

*) Et brev fra grev Essen til kronprins Carl Johan den 15. mars 1814 viser at i det diplomatiske spill brukes ulike knep. Her forteller Essen at han selv hadde bedt utenriksminister Engstrøm om på kongens vegne å tildele ham en streng reprimande for å ha sendt Christian Frederiks brev videre. Når Schmettow fikk høre om denne iret-

tesettelsen, regnet Essen med at de ikke lenger ble plaget med slike henvendelser.

Christiania, 28. mars 1814

Prinsen har betrodd meg at han i brevform er blitt sterkt oppfordret av sin fetter, HM Frederik 6., om å innse sannheten. Norge kan ikke forvente hjelp av stormaktene, og unionen er derfor uunn-gåelig, hevder kongen, og han tilrår Christian Frederik å gå inn i forhandlinger med svenskene med sikte på å skape en gunstigst mulig union for Norge. Prinsen på sin side ønsker å avvente riksforsamlingen på Eidsvold og høre dens mening. Og han holder det fremdeles for sannsynlig at England vil opptre som meglere.

Christiania, 2. april 1814

I en note fra feltmarskalk Essen får jeg vite at nu strammes grepet om Norge! Tiden nærmer seg raskt da de valgte representantene skal møte på Eidsvold, og jeg føler at frustrasjonen blant Sveriges allierte vokser. Den russiske baron Stroganoff er misnøyd med at Christian Frederik hårdnakket forhaler tiden. Keiseren er utålmodig, og har bestemt at russiske havner skal stenges for nordmenn som vil hente korn og andre levnetsmidler. Han lover svenskekongen all mulig hjelp til snarest å slå ned opposisjons- og opprørsånden blant hva han kaller «de forvilledede norske undersåtter».

Jaså, i tillegg til den engelske blokade vil russerne altså ytterligere uthunge

oss. Det skremmer oss ikke! Denne uverdige strategien skulle altså tvinge oss i kne med ydmykt bøyd nakke i underdanighet? Ovenfor grev von Essen tillot jeg meg i en heller frimodig tone å minne om at vi har barkemel, mose og fisk, vi kan slakte våre okser, våre sauer, hester og rensdyr for å overleve. Og i siste fortvilte hungerskamp skal vi oppflammet av våre anførere krysse grensen alle som en og skaffe oss levnedsmidler på undertrykkernes eget territorium. Trolig ingen foretrukket situasjon å se frem til for noen av partene, men langt å foretrekke framfor ufrivillig underkastelse. Jeg forsikret min gamle militærkollega at for denne gode sak vil jeg selv uten protest utgyte min siste blodsdråpe.

Samtidig uttrykte jeg i mitt brev til feltmarskalken smerten over den fornærmelige måten som Sveriges konge har mottatt og tilbakesendt et konfidensielt og vennskapelig brev fra en prins som bare har det oppriktigste ønske om å befeste freden og skape et folks lykke. Kongen av Sverige svever i en besynnerlig villfarelse med hensyn til det norske folks ånd og uttalte ønsker. Han tror de skyldes påvirkning fra et bestemt parti, og at det ligger en intrige bak. Jeg forsikret på min ære og samvittighet at brorparten av befolkningen tydelig ga uttrykk for tillit til prinsen allerede før Kiel-avtalen var kjent. Forsynet lot oss i dette kritiske øyeblikk finne en fast støtte mot anarkismen og revolusjonen. Men De, herr greve, skriver jeg, De kaller denne aktverdige prins en opprører,

siden De holder kongen av Sverige som Norges rettmessige konge. Jeg spør Essen om Carl 13. kan kalle seg legitim konge over et folk som ikke er undertvunget og som ikke har svoret ham troskapsed? Er da et folk en fåreflokk, en gjenstand for bytte og handel? *)

*) Det foregår en diplomatisk «duell» mellom to motsatte tanker. Svenskene antar at om «opprørreren» Christian Frederik gir seg, vil det norske folk gjøre det samme. For Schmettow er det derfor maktpåliggende å vinne gehør for at det motsatte skjer i Norge, nemlig at det er hele folkets motstandsvilje som driver prinsen til handling. Det er selve det norske folk som kjemper for sine rettigheter. Schmettow, med bakgrunn fra eneveldet, forsvarer her på regentens vegne prinsippet om folkeviljens rett.

Christiania, 5. april 1814

Grev Essen påstår i sitt svar at jeg i siste brev virker eksaltert og ført bak lyset med det han kaller villfarende meninger. Han tror visst jeg har påtatt meg en rolle som jeg egentlig ikke passer til. Jeg hadde trodd at Essen måtte bedømme min karakter og tenkemåte annerledes.

Det jeg skrev i brevet var uttrykk for mine følelser og det nordmenn føler. Jeg er også realistisk og ser hvor faretruende situasjonen er blitt. Men jeg tror nok svenskene skal få erfare at de patriotiske norske styrker denne gang vil by svenskene på uventet motstand. Jeg sa rett ut i mitt svarbrev at «*den tapre, loyale Nordmand vil blive frykteligere på sine Klipper enn Guerillaene på Spaniens Sierras.*»*)

*) Schmettow sikter her til den nådeløse motstanden Napoleon møtte i Spania. Det var en brutal geriljakrig som bandt opp over 100 000 av Napoleons soldater og kostet titusenvis av dem livet, ofte på groteske måter. I beste fall ble soldatene henrettet ganske fort, men som oftest ble de torturert på det groveste. En geriljakrig, eller «spansk krig» som den ofte ble kalt i samtiden, var et skremsel som den gang må ha spøkt som en farlig norsk trusel i svenske hoder.

Christiania 8. april 1814

Jeg har med beklagelse måttet avslå en invitasjon fra Hans Majestet Christian Fredrik. Det skyldes at jeg en tid har vært utilpass, og spesielt har et stadig mer verkende kne plaget meg slik at jeg må holde meg i ro. Det er resultatet av mine mange legemlige strabaser under flere lengre slede- og vognferder på det ufysiske vårføret vi opplever her på Østlandet. Jeg håper likevel å kunne oppsøke prinsen før han drar til Eidsvold for å ta imot amtenes valgte representanter til riksforsamlingen. Jeg er nemlig invitert med i hans følge.

I et brev til Fredrik 6. avviser prinsen kongens nye oppfordring om at han må vende hjem til Danmark. Han har påtatt seg å forsvare Norges selvstendighet, og vil i det minste gi den kommende riksforsamlingen anledning til å utarbeide en forfatning. Håpet er at man rekker dette før Ponte Corvo kommer settende nordover med den svenske hovedstyrken for å innkassere sin lovede premie. Dersom hele Europa forener seg mot Norge, går kanskje prinsen med på at en forening med Sverige kan bli nødven-

dig, men kun om nordmennene får vedta og beholde en fri forfatning. Det vi nå trenger, er tid. Feltmarskalk Essen hadde under mitt besøk tydeligvis ingen planer om i den nærmeste tid å angripe med sine hjemmestyrker, og i likhet med regenten tviler jeg på at svenskene vil gå til aksjon så lenge riksforsamlingen fungerer. En del av våre avdelinger er derfor permittert. Dermed har vi samtidig både vunnet tid og spart på stridsprovianten

Eidsvold verk, påskedag 10. april 1814

Har sluttet meg til prinsens følge etter en tidlig avreise fra Christiania. Da vi kom til Eidsvold kirke denne skjønne vårdagen, hadde de 112 delegatene allerede stilt seg vakkert opp på begge sider av kirkeporten. Til orgelspill spaserte vi inn i prosesjon, og prinsen inntok sitt sete. Rundt ham satt biskopene Bech og Bugge, statsrådene Treschow og Haxthausen, samt jeg selv og noen andre. De folkevalgte representantene plasserte seg på de nedre stoler på begge sider og gudstjenesten kunne begynne.

Senere på dagen kom vi til kammerherre Carsten Ankers hovedbygning, der altså riksdagen skal holde hus ved morgendagens åpning. Vi fulgte med da prinsen ble omvist i forsamlingssalen, der det anget friskt fra bjørkeløvet som hang i guirlandre langs veggene. Biskop Bugge kom rent i det lyriske hjørne, og jeg syntes å høre ham deklamere høytidelig for prinsen noe om at rommet duftet av



Illustrasjon av A. Block i boka *Syv-aars-krigen for 17. mai 1897-1814*. Kristiania 1914.

Riksforsamlingen på Eidsvoll

112 valgte representanter møtte på Eidsvoll Verk 10. april 1814. Blant disse var 57 embetsmenn, 18 kjøpmenn og 37 bønder (mellom 1/3 og 1/4 av dem kom fra militære avdelinger). Nord-Norge ble foreløpig uten representanter. Avstandene nordover var for store, og i tillegg ble postgangen forsinket av vanskelige føre- og kommunikasjonsforhold. Man rakk derfor ikke å avholde bededagen i tide. Representantene delte seg snart i to grupper, selvstendighetspartiet og unionspartiet, men det må sies at alle egentlig ønsket størst mulig grad av uavhengighet og frihet for Norge.

En konstitusjonskomité, ledet av Christian Magnus Falsen, leverte utkastet til Grunnloven som til slutt ble vedtatt 16. mai, datert 17. mai og underskrevet og besejlet av de 112 eidsvollsmennene den 18. mai. Arbeidet med grunnloven tok altså bare 6 uker, og forsamlingen benyttet bl.a. både den franske og den amerikanske forfatningen som modeller, med folkesuverenitetsprinsippet og maktfordelingsprinsippet som bærende grunnideer. Prins Christian Frederik ble enstemmig valgt til konge den 17. mai og holdt sin trontale på Eidsvoll to dager etterpå da han også avla sin kongelige ed som landets første konstitusjonelle konge. Den 20. mai tok Eidsvolls-mennene skikkelig «håndtak», glemte tidligere krev mellom landets regioner og sverget i kor: «Enig og tro til Dovre faller».

vår, ja Norriges vår! Folkets valgte menn ble så kalt inn amtvis for å levere sine Adresser med fullmakter.

Før middagen kl 6 hadde jeg en kort samtale med en av delegatene fra Søndre Trondhjems Amt, sogneprest *Jacob Hersleb Darre* fra Klæbu. Han fortalte at amtets representanter først hadde fått anvist plass på gården Grue som ligger 8 ½ km fra Verket på den andre siden av Vormå. Dette herberget fant de så usunt og elendig at de nektet å bo der. Heldigvis fikk de da losji på gården Heiret som ligger ½ mil herfra. Der er gode værelser og blide folk, sa han, - man får det som behøves for en billig penge. Ellers har de fri skyss frem og tilbake, og på

Eidsvold er bebudet daglig frokost, middag og ettermat, gjerne med vin og øl etter behag.

Eidsvold, 11. april 1814

Da vi fulgte regenten inn i Verkets store hovedbygning til Riksforsamlingens åpning i dag, satt representantene allerede benket i sin fineste galla. I forsamlingen så jeg sogneprest Darre som liksom andre geistlige hadde trukket i sin samarie. Bunadskledde bønder og embedsmenn i uniform fulgte prinsen med øynene da han tok sete på forhøyningen ved enden av rommet. Vi som var i hans følge ble stående ved hans side på podiet. Jeg håpet i mitt stille sinn at seansen ikke ville vare for lenge, og lente meg diskret mot

prinsens forgylte stol for ikke å belaste unødige mitt ennå ikke legede kne. *)

Under prinsens tale hersket en høytidelig stillhet i salen. Intet mindre enn en statsforfatning skal skapes, folket venter. De har sverget ed på å forsvare den regjeringsformen som nå skal grunnlegges. I sin tale forsikret Christian Frederik at han bestreber seg på å bevare freden og vennskapet med alle nasjoner, og sa at ingen fiendtlighet truer landet. Jeg så ingen reaksjoner i salen, ingen rystende hoder, bare alvorlige, tilsynelatende trygge ansikter vendte seg mot prinsen. Det føltes plutselig beklemmende å stå der vel vitende om de truede utenlandske bulletiner og noter jeg selv har lest og som viser at krig kan bli den uunngåelige konsekvens av å trosse Kiel-traktaten.

*) Generalene Schmettow og Haxthausen stod nærmest prinsen med Schmettow på hans høyre side, skriver Sibbern i sin dagbok fra 1814.

Det diplomatiske spill fortsetter

Christiania, 14. april 1814

Mottok i dag et brev fra grev Essen med vedlagt skriv fra Carl Johan. Ponte Corvo sender lyn og torden og truer med å ta som opprørere og forrædere ikke bare prinsen, men også meg og alle andre embedsmenn med dansk opphav hvis vi ikke snart forlater landet slik dansk-kongen atter har forlangt. *) Ellers blir vi sett på som fredløse, skulle grev Essen hilse og si. Straks han er frigjort på

kontinentet, lover den svenske kronprins selv å sette alle sine krefter inn på å erobre Norge og gjennomføre de rettigheter som en høytidelig traktat har forsikret og som de største makter i Europa har garantert.

Selv om regenten har bedt meg komme til Eidsvold for å slutte meg til hans suite (stab), nøler jeg. Uttalelser har nemlig kommet meg for øre at det finnes folk i prinsens nærhet som anser meg som fremmed i hans følge, og at jeg er der kun for min egen fornøyelse. Jeg har derfor sendt prinsen en ydmyk bønn i tilfelle han igjen beordrer meg til å møte på Eidsvold, at han forteller hele sin stab at jeg er der på hans ordre. Selv mener jeg at jeg som militæretatens første offiser absolutt har noe der å gjøre, også som prinsens rådgiver i utenrikssaker.

*) Mens nordmennene arbeidet med å utforme en ny konstitusjon for landet, ble det etter svensk ønske i april 1814 opprettet en kommisjon på fire diplomater fra stormaktene Russland, Østerrike, Preussen og Storbritannia. De presset Fredrik 6. til å love å gjøre alt som stod i hans makt for å få Christian Frederik og det norske folk til å akseptere Kiel-traktaten. Diplomaterne ble så enig om å reise videre til Norge for å øve tilsvarende press på Christian Frederik

Christiania 20. april 1814

Regenten er vendt tilbake fra Eidsvold i sneslaps på bunnløst sølete veier. Han har fjernet en bekymring fra mitt bryst. Når jeg tilsynelatende var uønsket i riksforsamlingen, hadde det nok sin grunn deri at det stod utenfor forsamlingens

mandat å blande seg inn på diplomatiets og det militære forsvars områder. Disse skulle foreløpig overlates regenten og den fremtidige konge. «Svenskepartiet» med *Wedel Jarlsberg* i spissen prøvde å protestere mot dette, men flertallet ledet av *Christian Magnus Falsen* slo fast at riksforsamlingens oppgave ene og alene skulle være å gi landet en styreform og velge konge. Slik ble det, og i den sammenheng kunne jeg selvsagt godta at jeg var blant *regentens* nærmeste, men dog en «fremmed» i riksforsamlingen.

Etter denne oppklaring inviterte prinsen meg og min adjutant Klüver til et minneverdig måltid i Paléet. Unge Klüver underholdt oss med levende beretninger om oldtidsfunn og annet fra vår fjerne saga, emner der han besitter kunnskaper av forbløffende karakter. Også jeg kunne ha mine bidrag. Som preses i Trondhjems videnskapelige Selskap virket regenten oppriktig interessert i å høre hva vi to andre medlemmer i selskapet hadde å berette.

Christiania, 26. april 1814

Grev Essen har oversendt bulletiner og skriv som tyder på at det snart kan skje store forandringer i Europas politiske forhold. Jeg uttrykker (uoffisielt på prinsens vegne) håpet om at det herjede Europa ved Napoleons fall kan nyte fordel av dette og at det snart blir en fast og varig fred. Samtidig skjuler jeg ikke vår skuffelse over at det utrustes svenske kaperer for å oppbringe norske skuter eller skip som har kurs mot Norge. Jeg

forklarte at jeg var autorisert til å melde fra at følgen av en slik udåd vil bli at kryssere fra den nyopprettede norske marine kommer til å jage etter kaperne dersom de i fredstid begår fiendtligheter. Disse kaperes mannskap og offiserer vil bli behandlet som sjørøvere. Jeg forventer i mitt skriv at feltmarskalken griper inn og forhindrer at slike planer og situasjoner blir iverksatt.

Christiania, 4. mai 1814

Svenskene har innført blokade av alle norske havner, og England gjenopptar blokaden i disse dager. Prinsen har imidlertid fortalt meg at mange engelske sjøoffiserer utfører dette oppdrag nokså lemfeldig. En brigg med 16000 tønner korn fra Flatstrand passerte gjennom en engelsk konvoi uten å prais. Prinsen hadde også fått melding om at en engelsk brigg og briggen «Lolland» under norsk flagg hilste hverandre med hurra-rop.

Som følge av mine fysiske plager er tidligere generalkonsul i Gøteborg, marinekaptein Holsten, blitt sendt til feltmarskalk Essen i mitt sted.

Christiania 10. mai 1814

Jeg holder Essen orientert om det som skjer på Eidsvold. Han får nyheter gjennom «Rigsdagstidende» som jeg har sendt flere nummer av. På Eidsvold er vedtatt at lover, skatter og offentlige utgifter skal bestemmes av nasjonalforsamlingen, og at den skal kalles *Stortinget*. Adskillige lovforslag er blitt

vedtatt av forsamlingen. For trønderne er det sikkert kjærkomment at kroningsakten for fremtiden blir å holdes i æverdige Trondhjems Domkirke, og det forlyder at representanten Darre fra Klæbu talte sterkt for denne paragraf 21, som ble vedtatt med 88 stemmer. Man har for øvrig opphevet adelskapet, og for fremtiden skal ingen arve titler som greve eller baron. På samme måte skal ingen heller lenger kunne kjøpe eller utnevnes til ærerike rangtitler som etatsråd etc. De som allerede er adelsmenn, skal dog få beholde sin rang livet ut. Dette er nu for meg nogenlunde likegyldig, det som teller, er hvilke *sanne* fortjenester en mann kan roses for. I disse dager bør mannens gjerning være hans adelsmerke!

Christiania, lørdag 19. mai 1814

Selv om jeg ikke var frisk og kneet smertet, reiste jeg etter regentens ønske til Eidsvold onsdag i denne uke. Der var noe stort skjedd. Riksforsamlingen var blitt enig om en grunnlov for Norge, og de hadde enstemmig valgt regenten, prins Christian Frederik, til konge. I dag hørte jeg ham erklære at han mottar tronen fra folket og at han skal gjøre alt for å verne konstitusjonen og landets lover. Hele forsamlingen sverget troskapseden til grunnloven. Da Kongen oppløste Riksforsamlingen, lød bifallet unisont. Så fikk jeg altså oppleve det også: Norge er blitt en egen konstitusjonell stat!

Men der må jo alltid komme malurt i begeret. Feltmarskalk Essen har sendt et

brev til Hans Majestet Christian Frederik hvor han betegnes som en opprører, og tilføyer at alle allierte makter er enig om å tvinge gjennom foreningen med Sverige etter Kiel-traktaten. Fra Russland og Preussen er kommet meldinger om at de aldri vil anerkjenne norsk uavhengighet, og England lover å stramme inn blokaden. En svensk utsending i København krever at Frederik 6. gjør Christian Frederik arveløs dersom han ikke straks overleverer Norge til Sveriges konge og snarest reiser tilbake til Danmark.

Etter middagen mens jeg gjorde meg reiseklar, kunne kongen i fortrolighet fortelle meg at han snart skulle offentliggjøre medlemmene i sitt hoff. Min svigersønn, stiftamtmann grev Trampe ønskes i hans stab av kammerherrer, mens han akter å innsette meg som General i arméen.

Christiania, 22. mai 1814

Hvilken stor høytidsdag i Norges hovedstad! En jublende folkemengde mottok kongen med blomster og ustanselige hurrarop da han gjorde sitt inntog i byen til hest. Foran ham red borgerkorpset fulgt av oss høyere offiserer. Vi passerte både æresport og triumfbue. Soldater flankerte opptoget på hver side av gaten helt fram til kirken. Vi var 33 personer til kongens taffel, og senere var det fest der mengden feiret med punch og øl og nyskrevne sanger til langt på natt i Paléets illuminerte have.

Mine plager tvang meg til å dra hjem ved midnatt, i morgen skal jeg sende grev Essen et brev vedlagt Stortingets skriftlige adresse vedrørende kongevalget samt Hans Majestet's tiltredelseserklæring og en avskrift av kongeriket Norges grunnlov. Christian Frederik håper i brevet at både grev Essen og den svenske regjering nå endelig vil innse at det er nasjonens vilje og ikke et parti med intrikanter og opprørere som står bak den norske revolusjon. Siden grev Essen avslår å kommunisere direkte med norske myndigheter, vil kongen at brevet blir sendt uoffisielt i en innpakning med mitt stempel. *)

*) Trolig kom denne sendingen til ytterligere å provosere mange svenske statsmenn som allerede var irritert til bristepunktet. Generalguvernørens og kronprinsens tålmodighet hadde allerede blitt satt kraftig på prøve gjennom hendelsene utover våren og sommeren, og særlig var kongevalget en utålelig provokasjon. Den diplomatiske «krig» hadde ikke ført frem, den viste jo bare så altfor tydelig at nordmennene simpelthen ikke ubetinget ville overgi seg frivillig. Rasende svenske topp-politikere presset på for å avlyse de formålsløse diplomatiske fremstøtene, tiden var nå virkelig inne for heller å la våpnene tale!

Christiania 28. mai 1814

Hans Majestet forteller meg at i følge brev fra hans venn stiftamtman Trampe har nyheten om hans tronbestigelse medført at Trondhjem by svever i en «Glædens rus». Blant annet har Borgerklubben arrangert middag med festlig ball etterpå.

Noen dager er fulle av mismot. Lengselen hjem er blitt direkte plagsom, og jeg tenker på Rotvold gård som nu ligger i vårblomstring flere dagsreiser herfra. Hva kunne jeg vel ikke bedrevet der sammen med mine kjære! Brevene derfra er fulle av bekymring for min helse og håp om at jeg snart vender hjem igjen.

Jeg kan til tider også bli både fornærmet og vred, især når svenske myndigheter og forhandlere til stadighet utøser grunnløse beskyldninger. Jeg omtales som «intrikant og rebell» som villeder folket. Selv grev Essen har antydnet at jeg har valgt side av ærgjerrig egeninteresse, for å oppnå fordeler for meg selv og min familie. Jeg så meg nødsaget å tilskrive ham i dag med en bønn om at han ber regjeringen slutte med å spre den slags rykter. Helt siden jeg ble løst fra troskapseden til en fyrste jeg da hadde tjent i flere sekler, har jeg aldri tilhørt noe som helst parti som ikke er dannet av rikets majoritet. Det er folkeviljen jeg representerer, nemlig den samme som nu har valgt vår Konge og Konstitusjon.

Skulle jeg ha en ærgjerrig egeninteresse i min streben? Nei, min eneste ærgjerrighet er å utføre min plikt mot fedrelandet. I mitt 70. år bærer jeg ingen ambisjoner om en høy tittel som jeg likevel snart må forlate, og min formue er allerede tilstrekkelig til ikke å hige etter mer. Heller ikke er jeg opptatt av familiens videre suksess, for som grev Essen jo vet, mistet jeg min eneste lille sønn på

en reise til Stockholm. Hva er det da som kan dra meg inn i partienes og intrigenes labyrinter? Jeg som alltid har prøvd å unngå disse avskrekkende stier. Det var ikke etter kongelig gunst jeg fikk kommandoen over den Trondhjemske Divisjon i januar. Utnevnelsen skyldtes kun min ansiennitet.

Det som har ledet meg i dette års stadig omskiftende statssystem, er ikke andre ambisjoner enn å følge hjertets, fedrelandskjærlighetens, pliktens og ærens følelser. Jeg tror derved å ha gitt mitt beskjedne bidrag til at folket er styrket gjennom en konstitusjon og en selvvalgt fyrste.

Fra forhandlinger til krig

Christiania, 10. juni 1814

Situasjonen er lite lystelig! Opplysninger fra Hans Majestet tyder på at russerne truer Danmark hårdhendt dersom Norge ikke vil overgi seg og følge Kiel-traktaten. Ponte Corvos hjemvendte styrker samler seg nu øst for grensen og venter på angrepssignalet. Samtidig har den engelske diplomat Morier besøkt kongen på Ladegårdsøen (Bygdøy) og forsikret at den britiske avtalen med Ponte Corvo fortsatt står ved lag. Britene vil sørge for de beste vilkår for vårt land i en union med Sverige bare dersom nordmennene anerkjenner svensk overhøyhet og at Christian Frederik frivillig abdiserer. Under audiensen skal Christian Frederik ha godtatt dette med den betingelse at Norge får beholde

grunnloven som folkets kårne enstemmig har vedtatt.

Schmettow i ny rolle. Grev Essen, den svenske stattholderen i Norge, stod hele året 1814 i flittig brevkontakt med sin egentlige sjef, kronprins Carl Johan. Tronfølgeren visste derfor godt at grev Schmettow var en av prins Christian Frederiks viktige medsamsvorne i opprøret mot Kiel-traktaten, og at han opererte som prinsens utenrikspolitiske talsmann ovenfor Sverige allerede fra februar 1814. Siden man fra svensk side ikke anerkjente «opprøreren» Christian Frederik som forhandlingspart, ble det Schmettow, Essens gamle bekjente, som fikk en stor del av ansvaret for å holde åpen en nødvendig diplomatisk kanal mellom landene. Ovenfor det svenske truselbildet merker man likevel at det ofte var Schmettow selv som formulerte den kompromissløse forsvarsviljen en angripende fiende ville bli møtt med.

Mens krigstruselen økte og de allierte inntok sin meklingsrolle sommeren 1814, ble Schmettows diplomatiske kanal snart et avsluttet kapittel. Isteden synes det som han fungerte mer som kongens støtte og rådgiver i disse skjebnetunge sommermånedene i 1814. Dette ser vi bl. a. i et par brev han sendte kongen i midten av juni.

Christiania, 17. juni 1814

Jeg har i dag oversendt Christian Frederik et brev der jeg uttrykker min oppriktige mening om det svulmende hoff som majesteten omgir seg med. Hadde jeg bare kunnet gjette at han gikk med slike planer, kunne jeg kanskje ha forhindret noen av skavankene. Jeg tror kongen i disse mer opplyste tider er dårlig tjent med ordningen. Ved siden av hoffmarskalk og stallmester har han utpekt 18 kammerherrer og 12 kammerjunkere som med sine høye utmerkelser og de-

korasjoner er blitt en ren hoffstat, omtrent slik de danske enevoldskonger innrettet seg. Hoffpersonalet er blitt for tallrikt i forhold til den personlige betjening som er nødvendig. Mange av dem har fått hederstegn som de sannelig ikke har gjort seg kvalifisert til i en konstitusjonell stat. En mann av sann ære og som er hedret for sanne fortjenester, må føle seg uvel ved å motta slike falske hederstegn.

Jeg drister meg i brevet til ærlig å uttrykke min skuffelse over at et så prangende hoff var noe av det første kongen tenkte på å anskaffe seg. For det verste ved denne innretningen er at selve grunnloven, denne hellige *Egide* *), blir skadelidende. Den er jo vårt beste vern imot volden som nå truer vårt land! Det er min oppriktige mening at hoffordningen faktisk er en krenkelse av den konstitusjon som også Hans Majestet har svoret sin ed til. Jeg råder derfor kongen til å løse saken snarest og få den i konstitusjonell orden. En embedsmann bør da kun utnevnes om han forlater sitt embede, og han må da som alle høyere hoffstillinger innstilles etter grunnlovens paragraf 23. Her er det viselig bestemt at ingen rang eller tittel enn det embedet medfører skal tildeles av kongen. Jeg foreslår også at hoffstaten innskrenkes til en hoffmarskalk, en ceremoni- eller ballmester, fire kammerherrer og åtte kammerjunkere.

Preussernes store Frederik hadde også kammerherrer – rike, galante herrer som

verken kunne eller gad tjene staten i nyttige embeder. Jeg måtte selv 2 ganger frabe meg kammerherreplikten som ble meg tilbudt. Den første gang i året 1766 da jeg var i mitt 22. år. Neste gang var i 1774 da man nesten nødet meg til å si ja. Det forundrer meg at en fyrste av kongestamme med alle sine ærens og hjertets sjeldne gaver ikke innser at å utdele nådetegn som rang og dekorasjoner, kan smerte den som blir bæret med dem. Følgelig ba jeg Majesteten nådigst trekke tilbake den ærestitel han ga meg som General for armeen. Det er for meg en tom tittel. Jeg er kommanderende general over armeens 2. divisjonsdistrikt, og kan lovlig kalles Divisjonsgeneral, hvilket er den mest hedrende tittel for meg.**)

*) *Egide*: et ord brukt i Homers «Iliaden» om guden Zevs' skjold, laget av gudenes våpensmed Hefaistos, men også brukt om Athenes skjold eller brystharnisk. I brevet som Schmettow virkelig sendte til Christian Frederik 17. juni 1814 (Riksarkivet), brukte han ordet «egide» om grunnloven, som han mente ville bli Norges viktigste våpen og verge i tiden som kom, og det skulle vise seg at han fikk helt rett i denne antagelsen.

**) Schmettows svigersønn, stiftamtmann Trampe hadde allerede bedt seg fritatt fra vervet som kammerherre i kongens hoff. (Bloms dagbok).

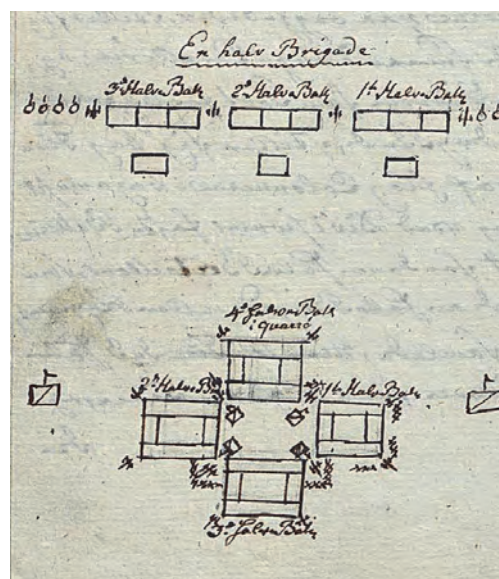
Christiania, 25. juni 1814

Rykter gir til kjenne at et svensk angrep på vårt land skal være planlagt og nær forestående. Jeg kjenner bare delvis til hovedlinjene i vår norske forsvarsplan,

som synes noe defensiv. I tillegg vet man jo at kongens erfaring som feltherre er såre begrenset. Jeg har derfor tilskrevet ham og lagt frem mine tanker og taktiske råd. *)

I brevet understreker jeg spesielt hvor viktig det er at våre lette tropper snarest blir instruert i hvordan de skal yte maksimal motstand allerede fra det øyeblikk fienden krysser grensen, og deretter plage ham på gerilja vis uopphørlig dag og natt med stadige angrep og taktiske tilbaketrekninger. Til dette deles de i åtte avdelinger som avløser hverandre hver tredje eller fjerde time. I land med vårt terreng kan nemlig selv en stor armé forstyrres betydelig i sitt angrep av slike små hissige lokalkjente tropper. De trekker seg samtidig langsomt tilbake i retning stedet der hovedkorpset av våre linjetroppene har tatt stilling og avventer riktig øyeblikk for aksjon. Samtidig truer vi på begge sider av hans marsjlinje fiendens rygg, flanker og kommunikasjoner med derværende posterte tropper av «Mandhusinger» som endog kommer fra temmelig langt fraliggende bygder. Særlig forsøker disse da å ødelegge de hester med tren som fienden bruker til å medføre sin proviant, ammunisjon, artilleri og bagasje. Dette vil bidra til å utmatte fienden allerede før våre linjetropper møter han.

Taktiske disposisjoner for angrep på fiendens sårbare flanker og rygg er også beskrevet i mitt brev, det samme gjelder angreps- og forsvarsformasjoner samt



Det synes som Schmettow her gir anvisning på hvordan en halv brigade i felt kan omorganiseres fra bataljoner på linje (øverst) til en formasjon i firkant med forsvar til alle sider. Dette var en hovedformasjon for infanteriet under strid mot kavalleri, noe Schmettow hadde erfaringer med fra tidligere felttog i Europa. Tegning i brev fra Schmettow til Christian Frederik 19. juni 1814. Riksarkivet.

taktisk våpenbruk i ulike situasjoner. Blant annet vil jeg ofte i vårt terreng foretrekke mobile, lette kanoner, som haubitser, og vi bør etter russisk eksempel benytte «spanske ryttere» mot deres kavalleri. I tillegg er en god del andre nyttige råd og anbefalinger vedlagt, blant annet om våre forskansninger som bør forsynes med håndgranater og sterke forhugninger. Mandhusingene må foruten sine geværer gjerne medbringe slynger, og de bør ha gode skista- ver med kringle. De bør også rådes til å medbringe en liten flaske der de iblant

kan få tildelt et mål brennevin til nødtørftighet.

Alle mistenkelige personer bør bortvises over grensen eller føres til forvaring på Kongsberg under nøyeste oppsyn. Grenseboere anmodes om å flytte med sine hester, kreaturer og matvarer til fjells, jo lenger tilbake, jo bedre.

Jeg presenterer altså i brevet grunntrekene i den taktikk jeg ville foretrukket mot et svensk anfall. Den bygger på mine 56 års erfaring i det militære fag, og forutsetter en heltmodig kamp på liv og død. Jeg håper Christian Frederik vil bifalle iallfall noen av mine ideer slik at de derved kan bli vårt elskede fedreland til glede og nytte! **)

*) Det fremgår i et brev fra grev Essen til Carl Johan 28. juni at Essen virkelig anså forholdene på denne årstiden som gunstige for et svensk angrep på Norge og at han allerede hadde dette under forberedelse. Det synes som rykter om dette kan ha nådd Schmettow. Problemet var at de allierte, og spesielt England, ikke ønsket et angrep under de alliertes fredsforhandlinger, som man mente ville vare 8-14 dager. Essen innrømmet ovenfor Carl Johan at det kunne være uklokt å motsette seg dette ønsket.

**) Jfr Schmettows brev til Christian Frederik 19. juni 1814.

Christiania, 27. juni 1814

For å øke landets forsvarsevne mot en forestående svensk invasjon har Christian Frederik beordret at alle våpendyktige menn skal organiseres i en folkevæpning. Den skal avlaste de ordi-



Mannhusinger var våpenføre mannfolk som av patriotiske grunner frivillig «gikk mann av huse» for å melde seg til krigstjeneste (frivillig folkevæpning). De fleste var erfarne, ferdig uttjente soldater som egentlig skulle være et slags «heimevern» i sine lokalsamfunn. Som vi ser, mente Schmettow at de også var anvendelige i lette tropper ved større trefninger. Bilde tillatt brukt av Rustkammeret, Erkebispegården.

nære hæravdelinger og instrueres i å falle angriperen i ryggen.

Christiania, 3. juli 1814

Legen sier jeg sannsynligvis har pådradd meg en form for revmatisme etter de langvarige belastninger som jeg, gamle olding, har utsatt meg for. Helt siden de hektiske vårmåneder har jeg sta-

dig vært på farten, og de mange forflytninger på det gruelige vårføret var virkelig ikke alltid en spøk. Jeg fikk da også min slemme kneskade som har plaget meg siden. Nu er min «svakhed» mer hårdnakket enn noensinne. Den forårsaker stadig hyppigere smertefulle anfall eller «paroxysmer», som legen kaller dem.

Da Christian Frederik kalte på meg forleden dag i forbindelse med de pågående forhandlinger, måtte jeg bare beklage at jeg ikke kunne gjøre kongen min oppvartning. Stormaktenes utsendinger er nemlig kommet hit til Christiania. De sitter nu på Bygdøy og forhandler med vår konge. Det er *grev Orlov* fra Russland, *baron Steigentech* fra Østerrike. *John Foster* fra England og *baron von Martens* fra Preussen. Klüver kommer jevnlig og forteller det han vet. De skal ha forlangt at Christian Frederik må dra seg ut av landet innen 14 dager, slik at unionen med Sverige kan gjennomføres med fredelige midler. Hvis ikke står det norske folk i følge kommisærene ovenfor den store risiko at de allierte stiller troppestyrker for å støtte Sverige. Landet kan da lett ende som en svensk provins uten grunnlovens vern. Kongen avslo dette hårdnakket, og etter et møte med regjeringen har han gjort det klart at bare et nytt storting kan avgjøre unionsspørsmålet og hans eventuelle avgang. Etter kongens ønske skulle jeg altså egentlig ha deltatt på dette møtet, men jeg har sendt beskjed om at kongens avgjørelse har min fulle aksept.

Det er sannelig godt å tenke på at vi har fått en konstitusjon som gir folket et ord med i laget. Jeg må likevel si vi er satt under press, alene som vi er mot Europa.

Christiania, 6. juli 1814

Hjemmefra har jeg mottatt ønsker om god bedring. Amalie sier at om det kan være meg til trøst, så har hun fått tilsendt et brev fra Christian Frederik. Det er en takk fra kongen fordi hun og noen andre Damer i Trondhjem har samlet sammen til en gave til ham. Gaven består av smykker, til dels besatt med edelstener og perler, og den utgjorde til sammen 67 ½ lodd gull. Damenenes offer var ment til å pryde kongens krone. Biskop Bech overbrakte den, og Christian Frederik skrev tilbake en stor takk og sa at han ville bære kronen for å minnes at det var «Trøndelagens Døtre» som ofret deres smykker og gullstykker for å forhøye dens glans!

Jeg tror jeg snart bør dra hjem for å holde styr på disse Damerne!

Christiania, 17. juli 1814

Ponte Corvo har stilt følgende vilkår: Våpenstillstand til 30. september, Christian Fredrik må innkalle Stortinget og fratse som konge, svenske tropper besetter grensefestningene og landet øst for Glomma. Fylles disse vilkår, vil han akseptere Grunnloven! Det må jeg si, det er ikke gått mer enn en uke siden man fra svensk regjerings hold fikk høre at Stortinget var lovstridig, og at Grunnloven derfor var ugyldig. Likevel kan nok

ikke Christian Frederik gå med på Ponte Corvos vilkår! Å overgi festningene er brudd på Grunnloven. Og bare folket som valgte vår konge, kan avsette ham! På dette står vi fast!

Stormaktenes kommisærer forlot Christiania i dag. De skal til Uddevalla og forhandle med Ponte Corvo som meglere. Kong Christian Frederik forflytter seg til Moss for å være i nærheten av forhandlingene. Han har beordret meg til å være i beredskap. Dersom meglingen bryter sammen og det blir krig, drar jeg snarest til Trondhjem for å gjenoppta den militære ledelsen der. Samtidig er oberst Seierstedt allerede ankommet hit til regionen fra Trondhjem og har igjen sluttet seg til overkommandoen. Han har meldt om rykter som forteller at svenskene kan ha planer om et angrep over grensen i traktene ved Røros. Jeg forbereder min reise, og tenker det er etter Guds forsyn at mine smertefulle lemmer nu er på bedringens vei!

*) Fra slutten av juni hadde de fire stormaktenes kommisærer forhandlet om vilkårene for å oppfylle bestemmelsene i Kiel-avtalen. Etter noen møter godtok Christian Frederik å abdisere, men bare dersom stortinget ønsket det. Han nektet svenskene å overta festningene, men kunne gå med på at de allierte fikk gjøre det. Til slutt krevde han at sjøblokaden måtte avblåses. Neste forhandling skjedde i Sverige, der diplomatene møtte Karl Johan i Uddevalla 22.- 25. juli. Der kom man fram til et kompromissforslag som ble presentert for den svenske tronfølgeren. Carl Johan forlangte å besette festningene i Fredrikstad og Fredrikshald, men ikke den i Kongsvinger. Han gikk med på at sjøblokaden ble opphevet,

men krevde at kongen skulle fratre uten vilkår. Da Christian Fredrik fikk overlevert Carl Johans ultimatum 28. juli, måtte han avvise det. Meglingsforsøket var dermed forgjeves, og samme natt var krigen et faktum.

Hjem igjen!

Eidsvold, 6. august 1814

Krigen har brutt ut og jeg er på vei til Trondhjem! Christian Frederik avslo de alliertes tilbud, og dermed har svenske tropper krysset grensen mens deres marine besatte Hvaler. Fredrikstad festning har falt, samtidig som den svenske armé inntar landet øst for Glomma. Svenskene skal disponere en styrke på nærmere 45 000 mann, dels velutstyrte elitetropper fra kampene på kontinentet. Den norske styrken er på 30 000 mann, men vi har i tillegg våre frivillige mannhusinger og andre som kan gi svenskene noen overraskelser. Som øverstkommanderende hadde Christian Frederik samlet 5-6000 norske soldater ved Rakkestad til et motangrep som til min og andres skuffelse ikke ble noe av. Kommer motangrepet isteden i traktene ved Kongsvinger? Tiden er inne for nordmennene til å vise at talemåtene var mer enn bare svulstige ord. Vi har sverget å ofre liv og blod for fedrelandet, men jeg ser foreløpig intet til at våre styrker ledes etter de taktiske råd og prinsipper som jeg sendte vår militære ledelse for et par uker siden! Det bekymrer meg!

Røros, 8. august 1814

Jeg iler hjemad og har tatt veien om Røros. Her går rykter om at svenskene planlegger innfall over grensen, man har mottatt rapporter om troppebevegelser og samlinger på Jämtlandsiden. Akter de å besette Trondhjem, vil jeg sørge for at de møter problemer. Utenom troppe-
ne som er forlagt i Verdal har stiftstaden selv en ikke ubetydelig besetning. Den har i tillegg noe som svenskene skal få bry med å bringe med seg – nemlig tungt artilleri! Jeg har i dag instruert korpset her på Røros hvordan det skal forholde seg i tilfelle svensk anfall. De skal ikke straks forsvare veien til Trondhjem, men dra seg sørover mot Tynset. Derfra kan de eventuelt senere falle svenskene i rygg og flanke og samtidig sette opp hindringer for deres forsyninger og angripe deres heste-tren. Vel inne i landet vil okkupantene dermed få smake på sin egen uthungringstaktikk! Jeg tror imidlertid svenskene vil nøle sterkt med å igangsette et angrep nu. De venter heller på at misnøye brer seg blant våre tropper på grunn av uthungring og streng engelsk blokade ved kysten av Midt-Norge. Jeg tror nok de regner med at med økende hunger synker kampmoralen hos våre styrker. Forsyningsspørsmålet blir meg derfor et viktig anliggende fremover. Angående de svenske styrkedemonstrasjoner ved grensen har jeg beroliget offiserer og menige på stedet med at dette for meg er kjent gammel svensk taktikk. De ønsker ved skinnmannøvre å binde norske styrker til beredskap i nord og hindre deres marsj

sydover på veien gjennom Tynset til Kongsvinger og Christiania. Jeg har derfor anbefalt offiserene å ta situasjonen med ro foreløpig, og gjerne sende soldater på permisjoner så de kan bidra i onnearbeidet hjemme. De må dog holde seg i beredskap til innkalling på kort varsel!

Intet vet jeg foreløpig om den militære utvikling i det sønnenfjelske. Seiersteds generelle plan om å benytte en defensiv taktikk i krigens første fase byr meg sterkt imot, selv om den i noen tilfeller kan ha fordeler for den forsvarende part. Inntrykket av flukt kan etter min erfaring virke demoraliserende. Dog setter jeg min forhåpning til at våre styrker ved Kongsvinger vil bite godt fra seg. Da skulle mye være vunnet.

Rotvold, 12. august 1814

Ankom Trondhjem i går formiddag til en glad og hjertelig velkomst og et velsigned møte med et nytt barnebarn, *Caroline Waldemara*, som er kun tre uker gammel. I den skjønne augustkveld samlet familien seg etter hvert i havestuen her ute på Rotvold. De store dører til havestuen sloes opp, og jeg finner ingen ord som nedtegnet i denne dagbok kan beskrive de øyeblikk av skjønnhet og velsignet ro som der falt over meg.

Min svigersønn Trampe kunne i sin iver ikke vente med å berette at byens borgerkorps har utvidet sin organisasjon med frivillige, og at det stod til Kongens og min disposisjon å benytte det som

feltkorps hvor som helst. Stadig flere kamplystne slutter seg fremdeles til «*Det Trondhjemske frivillige Jægerkorps*», som navnet nu er endret til. De frivillige kalles jo «mannhusinger», for de går gjerne «mann av huse» for den gode sak. Han lo for øvrig av den engelske blokaden som lot vente på seg utenfor våre kyster. Engelskmennene hadde visst lovet svenskene mer enn de kunne holde. Betydelige kornlaster er iallfall kommet fram til enkelte havner, og Trondhem har fått besøk både av et hollandsk og et skotsk fartøy lastet med korn.

Ved middagstid kom postvognen rullende hit til Rotvold med strålende meldinger. Major Stang ved 2. Trondhjemske Infanteriregiment sender meg fra Lier ved Kongsvinger en rapport datert 6. august om norske seire på slagmarken. Det skal være meg en sann glede å rykke denne etterretning inn i byens avis (se neste side). Gid jeg var så heldig ofte å kunne meddele mine medborgere og våpenbrødre så behagelige etterretninger!

«En tossete krig og en tossete våpenhvile»

Rotvold, 18. august 1814

Etter de seierrike bataljene ved Matrand og Skotterud skulle man tro at de norske troppene ivret etter fortsatt kamp. Likevel meldes det offisielt at våpenhvile er inntrådt. Her har man altså gått i en rus og forventet en heltekrig på liv og død, og så er det plutselig slutt etter bare 14

dager! Det var Ponte Corvo som foreslo å la våpnene hvile, og vår konge tok imot tilbudet med åpne armer. Stiftamtmann Trampe har mottatt Christian Frederiks kunngjøring om at han på grunn av sviktende forsyninger og manglende støtte fra stormaktene ikke ønsket å ofre norske soldaters liv mot en dobbelt så stor svensk styrke. Vår store frihetshelt fant altså ingen grunn til å avslå et så smigrende tilbud om våpenhvile!

Jeg er fortørnet, bitter og ferdig til å gråte over denne skammelige strid for selvstendighet, de tossede operasjoner og den enda mer tossede våpenstillstand! Alt dette har brakt meg i det sletteste lune. Jeg blir trist ved tanken på at en arme som var utstyrt for flere uker bare behøvde et par dager før den ga opp kampen. At troppene sønnenfjells sviktet deres ed og plikt, er gyselig! Men at Skarpskytterbataljonen av 2. Trondhjemske Regiment gjorde det samme, skuffer meg mer enn noe annet!

Våpenhvilen var faktisk allerede avtalt ved min ankomst til Trondhem, og forhandlinger var kommet i gang da jeg nøy stunden med min familie på Rotvold. En avtale ble utformet i statsråd på Moss jernverk den 14. august («Mossekonsvensjonen») om at Stortinget skal tre sammen senest 7. oktober. Der vil Christian Frederik gi fra seg den utøvende makt, fratre som norsk konge og forlate landet. Jeg leser i et dokument at svenskekongen lover å godta den norske grunnloven med visse endringer som er

No. 65.

Trondhjems borgerlige Skoles allene privilegerede
Adressefontoirs-Efterretninger.

Tirsdagen den 16. August 1814.

Udgivne og trykte for den borgerlige Skole ved Erik Niels Jørgen.

Efterstaaende Extract af en Rapport, som jeg har modtaget fra Major v. Stang af 2det Trondhjemske Infanterie Regiment, dateret Lier ved Kongsvinger den 6te August, har jeg den Glæde herved at bekendtgjøre:

”Jeg har herved den Ære at tilmelde Deres Excellence, af Bataillonens tilligemed den hele Brigade under Kammerherre og Oberstlieutenant von Krebs's Kommando tilfaldende 4de Dennes, om Aftenen Kløffen 10 afmarsjerede fra Lier, for den paafølgende Dags Morgen at angribe Fienden paa Matranmoen, hvor 2000 Mand havde leiret sig. — Den 5te om Morgenen Kløffen 4 $\frac{1}{2}$ Slet angreb trende af de Trondhjemske og tvende af de Søndenfjeldske Divisioner, efter at have efterladt endeel Mandstaber paa Lier til Bagagens Bevogtning, Fienden; de øvrige Divisioner af Brigaden vare afmarsjerede en anden Vej for at falde ham i Ryggen. — Omendstøndt Fienden strax ved Angrebet havde en dobbelt Styrke at stille imod, blev den dog under Hurra-Raab breden fra en Position til en anden, i en Distance af over 1 Mil i mindre end 2 Timer, og blev i saadan Tid, Major Fohst med 16 andre svenske Officerer og 2 a 300 svenske Soldater tagne til Fanger.

Til Slutning standte Fienden, efterat være kommen over Elven ved Skotterud, hvor den samlede endeel Tropper og begyndte et rasede Angreb, men til vor Lykke, vare de 7 Divisioner, som skulde falde ham i Ryggen, hvilket hans

tilsømme Retraite afværge, endelig ankomne til Fiendens høire Flanke, hvilket tvang ham til strax at retirere og at overlade næsten den hele Bagage, 1 Kanon og endeel svenske Heste i vore Hænder.

Da Fienden under Affairen mistede henved 40 a 50 Heste, som bleve ihjelskudte, saa er Antallet af de erobrede ei saa betydeligt. — Om Eftermiddagen Kløffen 1 Slet, endtes denne Affaire.

Forsiden hvad Fienden har tabt i Fanger, har den desuden faaet Landskødningen E gste b ihjelskudt, tilligemed endeel Officerer og Mandstaber.”

Gid jeg var saa heldig ofte at kunde meddele mine Medborgere og Saabensbrødre saa behagelige Efterretninger.

Trondhjem, den 13de August 1814.

Schmettow.

Troppene under oberstløytnant Krebs kommando marsjerte den 4. august fra Lier for neste morgen å angripe fienden på Matrandbroen der den hadde slått leir med 2000 mann. Tidlig om morgenen kl 4 den 5. august angrep tre av de Trondhjemske og to av de Sønnefjeldske divisjoner mens andre divisjoner gjorde en omgående manøver for å falle fienden i ryggen. Den mye større svenske styrken trakk seg tilbake 1 mil i løpet av 2 timer. Ved Skotterud prøvde svenskene å gjøre et motangrep, men måtte gi opp fordi de omgående norsk styrker angrep dem i høyre flanke. Fienden trakk seg da tilbake i hast og lot etter seg mye utstyr og hester.

Generaladjutant Seiersted meldte i en egen rapport dagen etter til general Schmettow at disse var tatt til fange: 1 major, 3 kapteiner, 4 løytnanter, 1 regiments kvartermester, 1 auditor, 1 prest, 1 konstituert offiser, 2 feltskjærere, 2 regiments kommisærer, 1 feltrevisor, 1 lendsmann, 5 sersjanter, 1 konstabel, 18 korporaler og 212 mann.

nødvendig på grunn av unionen. Ja, men hvor mye kan man egentlig stole på hva disse svenskene lover?

Jeg kjenner meg maktesløs. Troppene er på marsj hjemover, og også blant disse brave menn skal det herske en dyster stemning. Nå er det ikke annet å håpe på enn en hederlig forening mellom rikene. Det er bare så bittert å tenke på at kon-

gen valgte å bruke meg i sitt diplomatiske spill der jeg mangler erfaring. Med min lange praksis fra 8 tidligere felttog burde jeg trolig heller vært benyttet i militært øyemed. Men man foretrakk andre som vel bedre kunne manjevne seg med den berømmelige Bernadotte?*)

*) Om Schmettows reaksjon, se brev offentliggjort i Adr. 11. juni 1879.

Rotvold 26. august 1814.

I dag kom i byens avis en bekjentgjørelse fra Stiftamtmand Trampe som har fått melding fra kongens stabskirurg at majesteten ble syk under en reise fra Moss til Christiania. Vår konge ble underveis så svak at de måtte få ham til sengs i Drøbak, hvorfra de dro med båt neste dag. Kirurgen antar det kan være nervefeber, og kongen pleies nå på Ladegårdsøen.

Vårt land er brakt i en høyst betenkelig stilling. I vår ulykke treffes folket nådeløst av denne skrekkelige melding om kongens sykdom. Det var dog han som skapte håpet i deres hjerter. Skal han nå virkelig forlate det folk som aldri ville forlatt ham!

Rotvold, 1. september 1814

Jeg har i dag avsendt min stemmeseddel til Rådstuen. Der skal oppnevnes 17 valgmenn fra byen som skal utpeke representanter til det nye Stortinget som trer sammen i Christiania den 7. oktober. Mitt håp står nå til Statsrådet og til dette Storting. Vi er blitt et skip som uten rormann driver for bølgene, mitt håp er at folkets representanter ikke vil overlate skipet alene til sin skjebne.

I det fine høstvær inviteres til selskap her ute på Rotvold i anledning lille Caroline Waldemaras dåp i Domkirken i morgen. Da samler vi atter vår lille patriotiske flokk her ute i det grønne og heiser trossig flagget med det norske riksvåpen, løven!

Det har heldigvis vært en rik høst her på Rotvold som de fleste steder ellers her i regionen. Adskillige tønner med saltet fisk er også innkommen fra min eiendom Moldtuen i Agdenes, det utgjør så mange tønner at det halve går til torgs. Jeg har skrevet meg på en liste på etatsråd Knudtzons kontor til en aksjon noen brave menn har satt i gang. Det gjelder for hver påmeldt å avgi så meget av sin avling som de kan avse for å fylle opp de militære magasiner. Våre forhandlere skal vite, at om det blir brudd på våpenstillstanden, skal ikke våre militære styrker mangle forsyninger denne gang.

Trondhjem, 8. september

Det går forlydender om at grev Essen igjen er utpekt som svensk stattholder over Norge.

Trondhjem, 19. september

Byen feiret vår konges 28-årsdag i går. I Videnskapsselskapet holdt biskop Bugge en «trøstetale» hvor han mantede oss alle til ikke å oppgi håpet om våpenhvilen skulle breste. Tross alt lever våre tapre krigere fremdeles fulle av ild og mot og entusiasme for fedrelandet. Han finner den alminnelige stemning her i det

Hvo, der ikke vil have fine Sviin, som opholde sig i Byens Gader, optagne og vil worde besøiet for de Bøder som er forbundne med at saadanne Creature løbe om i samme, maae fra nu af sørge for, at de ikke antræffes; den Stade Spinene forarsage, blive foruden Bøderne at erstatte af Eierne.

Trondhjems Politiecammer den 31te Marts 1814. Blom.

Adr. 1. april

nordenfjelske både sterk og kraftfull, og tror ikke Sverige bør feire seieren for tidlig.

I forbindelse med feiringen var offiserer fra de tapre styrkene ved Matrand og Lier invitert til middag i Det harmoniske Selskab, mens byens kjøpmenn bekostet bespisning av 400 hjemkomne soldater. I Borgerklubben ble arrangert ball etter et aftensmåltid der det ble sunget, talt og skålt både for Majesteten, Gamle Norge, general von Krogh og meg selv. I dansk courant ble 3580 riksdaler innsamlet til beste for de som ble såret under krigen samt de falnes etterlatte. Jeg trakk meg tilbake like over midnatt, men ballet skal ha fortsatt like til klokken 6.30 i dag morges.

På vakt for fedrelandet og konstitusjonen

Rotvold, 24. september 1814

I dag fikk jeg overraskende besøk. En for meg ukjent svensk offiser kom kjørende i kalesjevogn hit til Rotvold i et følge ledet av stiftamtmann Trampe. Den fremmede forestilte seg som oberstløytnant *Gyllenskepp*, Med bukk og galante tegn på all sin høflige ærbødighet forespurte han meg om jeg nådigst ville motta et brev fra hans sjef, nemlig oberst Eck, som kommanderer 11. brigade ved den svenske 2. arme etc. etc. Jeg fikk endelig konvolutten, og mens jeg overlot gjesten i Trampes va-

Paa vor elskede Konge Christian Frederiks Fødselsdag, den 18de Sept., herskede følgende Høitideligheder her paa Stædet:

a) Hs. Høiærværd. Biskop Bugge holdt en Tale paa Videnskabernes Selskabsaal.

b) I det harmoniske Selskab var Middags-samling, hvortil de ved Bier og Matran sig udmærkede tapre Krigere, nemlig Officererne, vare indbudne; og

c) Ved Sammenstøb af nogle af Byens Handlende, bleve omtrent 400 af de hjemkomne Soldater bespiste til Middag, hvor ligeledes Kongens og Folkets Held blev ønsket under Glædens Hurraraab og Trompeters harmoniske Lyd. —

I den forenede borgerlige Klub var Bal, der begyndte Kl. 6½ om Eftermiddagen og varede til anden Dags Morgen. — Ved Aftensmaaltidet anbragtes følgende Staaer:

Kong Christian Frederiks.

Gamle Norges.

General Greve Schmettow.

General v. Kroghs.

Derpaa ønskedes med Hurraraab: Gid vor aflagde Eed, som Norges fribaarne Mænd, med Vre maatte hævedes; hvorefter Arie blev affjunget med Akkompagnemt af Trompeter, Balthorn og andre Instrumenter, som tilendebrogte Maaltidet med Begyndelse af en Hopsar, hvis melodiske Klang frændte Alles Sjæle, der ydermere forskønnede Scenerne ved at man var overbevist om, at Alle følte oprigtig for Konge og Fødeland.

Adr. 23 september

repekt, gikk jeg inn på mitt kontor for å lese teksten. Obersten skrev fra brigadekvarteret i Hede og daterte brevet den 22. september. Det lød som følger:

“-HKH kronprinsen, høystkommanderende over den svenske armé, har befalt at jeg skal forlegge mine tropper inn i Norge etter avtale med øverstkommanderende for de norske tropper. Jeg har



Dette bildet fra Trondheim er malt i 1815 av den unge *Christense Henriette Geelmuyden, f. Sommerschild*, og originalen er i privat eie. Perspektivet og motivenes proporsjoner kan diskuteres, men hun har gitt sitt inntrykk av folkelivet omkring torget med vannposten slik det kunne oppleves tidlig på 1800-tallet. Øverst til venstre rager tårnet på Nidarosdomen, og i Munkegaten dominerer Katedralskolen og særlig von Schmettows pale til høyre, som på den tid var byens nest største hus etter Stiftsgården. (Bygd 1769-73 av den velstående *H. U. Møllmann*, Schmettows svigerfar). Et fargerikt innslag er borgergarden som marsjerer nedover Munkegaten i strålende uniformer, taktfast etter tamburmajorens virvlende trommeslag. Kompaniet kommer fra «Ekserserhaven» og er på vei til byens rådhus (der hovedbiblioteket nå ligger) hvor de skal paradere og imponere med våpendrill før det senere blir inspeksjon av magistraten eller selveste stiftamtmanden. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

den ære å melde dette til Dem i forvissning om at De ikke vil legge hindringer i veien. Deres samtykke vil vitne om Deres underdanigste aktelse og lydighet ovenfor HKH og øke det medborgerlige vennskapsbånd til nye landsmenn slik det har skjedd i det sydlige Norge. Da den ene av troppene under min kommando står ved grensen mot Røros og den andre ved grensen mot Åre- og Kall-sognene, foreslår jeg at disse mine tropper inntil videre forlegges ved Røros, Brekken, Suul og Meråker. Hr oberstløytnant Gyllenskepp har æren av å overlevere dette brev til Dem, og jeg

må høfligst utbe meg at Deres skriftlige svar sendes med ham tilbake.”

Rotvold, 27. september 1814

Jeg har etter oberstens famøse henvendelse latt mobiliseringsordre utgå til distriktene og sørget for at tropper kalles inn. Jeg finner det nemlig uforsvarlig i denne situasjonen å avvente tillatelse fra regjeringen. Det hersker en nødsituasjon. Brevet fra oberst Eck må anses som et tydelig varsel om et mulig svensk anfall over grensen, og det overrasker meg ikke at det er den forbannede Ponte Corvo selv som på denne slu og hen-

synsløse måte truer med å bryte våpenhvilen. Men hvis han tror at mine tropper, selv uten regjeringens tillatelse, vil nøle med å forsvare fedrelandet og konstitusjonen, da er det ikke mindre enn en fornærmelse! Jeg lot Hr. oberstløytnant Gyllenskepp bringe følgende tilbakemelding til oberst Ecks hovedkvarter:

Hr. Brigadesjef, Oberst von Eck,

«-Jeg kunne ikke forvente mer fra hr. Obersten enn at han forlanger svenske tropper forlagt innenfor Norges grenser i Trondhjems stift. Dette er i strid med både Mossekonvensjonen og våpenstillstandsavtalen som både Norge og Sverige har ratifisert. At jeg som øverstkommanderende her ikke kan tillate dette uten regjeringens godkjennelse, burde være innlysende for en mann som selv kommanderer et troppekorps.

Vår tro på svensk redelighet har medført at vi etter konvensjonen sendte våre tropper hjem til legdene. Heldigvis ligger disse ikke lenger unna enn at vi lett kan samle så mange som trengs for å vokte våre trange fjellpass. Derfor håper jeg hr. Obersten, sjefen for 11. brigade, unngår å gjøre et forsøk som ikke får andre følger for Sverige enn dobbel forbitrelse og tap av meget blod. Skulle imidlertid svenske tropper komme over våre grenser, og derved bryte både konvensjonen og våpenstillstanden, vil hr. obersten og brigadesjefen måtte stå ansvarlig for alle ulykker og blodsutgydel-

ser. Intet i verden kan nemlig forhindre meg og de brave Trondhjemske tropper fra å oppfylle vår plikt og beskytte den konstitusjon vi har sverget til. Da den del av våre tropper som først i august bekjempet fienden ved Matrand og Lier også her vil bli de første til å motta fiendtlige fremstøt, regner jeg med samme resultat også denne gang.»)*

*) Avskrift av brevet fra oberst Eck og Schmettows svar ble sendt til publikasjon i flere aviser, blant annet til Christiania-avisen «Tiden».

Schmettow regnet med at dette ville bidra til at styrkene med sine offiserer innfant seg enda raskere. Brevene ble snart gjenstand for nasjonal oppmerksomhet og satte sinnene i kok. Både kronprins Carl Johan og hans kommisærer, den norske regjering og senere det overordentlige Stortinget uttalte meninger om saken, og bladet «Tiden» og andre aviser spilte rollen som formidlere ovenfor publikum fra begynnelsen av oktober. Almenheten forsømte heller ikke muligheten til å ytre seg offentlig på det kraftigste.

En nasjonal sak

Svensk protest

Svenske kommisærer protesterte ovenfor den norske regjeringen, og formidlet offentlig på Carl Johans vegne den store misnøye med general Schmettows oppførsel. Carl Johan var meget irritert over at general Schmettow hadde blåst saken unøddig opp, ikke bare ved å offentliggjøre den, men på toppen av dette benytte seg av provoserende uttrykk i en tid da gemyttene heller trengte å roes ned. (Se «Tiden» 8. og 10. oktober.) Når det gjaldt oberst Eck, var han innkalt til Fredrikshald festning. Oberstens hen-

Trøndersk støtte til Schmettow

«Generalens adferd i dette alarmerende tilfelle er slik en må forvente av en hærfører som i denne situasjonen visste hva han hadde å gjøre. Bifall fra hele nasjonen understreket hvor riktig han handlet. Også statsrådet vil uten tvil være enig i at generalens fremgangsmåte var riktig under de rådende omstendigheter. Likevel ser vi at bladet «Tiden» har tatt inn et brev som fornærmer både generalen, oss trøndere og hele nasjonen, ikke minst fordi senderen av brevet, den svenske kronprins, for tiden verken har rett til å befale over generalen eller andre norske offiserer. Denne historien har vakt større sensasjon enn noen annen. Alle og enhver, både høy og lav, diskuterer den. Saken er blitt et nasjonalt anliggende. Brevet fremholder at generalen burde ha overveid hva han publiserte i en tid da det gjaldt å roe ned gemyttene. Det burde virkelig kronprinsen ha tenkt på selv før han lot sende sitt brev til publikasjon i «Tiden».

Det tyder ille for fremtiden når en av rikets aller fremste menn, ærverdig fra ethvert synspunkt, blir behandlet slik bare fordi han gjorde det som plikten krevde av ham. Vi trøster oss likevel med håpet om at Norges opplyste representanter vil skape en konstitusjon som fjerner all frykt. Den respektfulle mann som står i spissen for den bevåpnete del av nasjonen nordenfjells trenger ingen forsvarer. Han er opphøyd over ros og dadl, men almenheten krever å vise sin misnøye med en fremgangsmåte som har smertet alle.» *)

*) Skrevet tidligere, men offentliggjort i Adr. først den 15/11 1814.

visning til en ordre fra Carl Johan var falsk, og obersten skulle svare for seg i en krigsrett. Kommisærene ba regjeringen legge saken frem for det kommende Stortinget i hele sin sammenheng.

Nasjonal oppslutning om Schmettow

Nasjonalt stilte man seg langt mer positivt til general Schmettow enn svenskene gjorde. Han var dagens mann! Også statsrådet mente Schmettows reaksjon var riktig i den daværende situasjon: - Man «bifalder aldeles» hans brev til den svenske brigadesjef Eck, og tvilte ikke på at Ecks anmodning måtte betraktes som et klart varsel om en snarlig svensk besettelse av norsk territorium. Dersom den svenske brigadesjefen fortsatt gjorde mine til å utføre dette forehavende, anbefalte statsrådet generalkommandoen om å forberede alvorlig motstand. Man avventet imidlertid en slik aksjon hvis svenskene igjen inntok sine stillin-

At vi den 3die Maji ere indtraade i Ægtekab med hinanden, dette give vi os den Ære at bekjendtgjøre for vore Belføgte og Venner. Overbeviste om Enhvers oprigtige Deeltagelse i vores Vel, frabede vi os de fædvanlige Lykønikninger. Christina H. Geelmuyden, Hans Geelmuyden, født Sommerchild. Se bildet s. 45

Torsdagen næstkommende 18de August, om Formiddagen Kl. 9, begynder den offentlige Examen paa Kathedralskolen. Til at bivaane samme, indbydes herved Disciplenes Forældre, Værger, Velgjørere og videnskabelig Underviisnings Velyndere. Fra Adr. 1814 Boye.

ger slik de var før våpenstillstanden (Melding underskrevet av statsrådene Rosenkrantz, Collett og Aall den 3. oktober 1814). Ikke minst i Stortinget skal det i følge Jacob Aall ha vært en alminnelig tilfredshet over generalens raske og resolute motstand. Til sin behandling av saken ønsket Stortinget også å høre general Schmettows mening, og på neste side gjengis generalens brev fra Rotvold til folkeforsamlingen, datert 2. november 1814:

Schmettows brev til Stortinget

Til Stortinget.

Siden jeg kom tilbake til Trondhjem den 11. august har jeg ikke vært fjernere enn 1/2 mil fra byen, og da kun på min gård Rotvold.

Under min kommando står tropper i Oppdal, Stjør- og Verdal samt de som er forlagt her i garnisonen. Som jeg tidligere har meldt regjeringen, tvang brevet fra oberst von Eck meg til å samle en del tropper for å hindre en mulig intensjon om å bryte våpenstillstanden. Det ville vært uforsvarlig av meg ovenfor regjeringen, nasjonen og min egen ære hvis jeg ikke handlet raskt. Hvordan kunne jeg vite at en svensk offiser av høy rang ville våge å henvise til en ordre som den svenske kronprinsens aldri har gitt?

Det kunne jo også hende at Ecks anmodning var et forsøk på å sverte meg som forræder mot fedrelandet eller som en feig og redd usling. Er det da rart at jeg svarte som jeg gjorde? Dersom troppe- ne hadde vært samlet på det tidspunkt, ville jeg betraktet oberst Ecks brev som brudd på våpenstillstanden og straks gått til angrep med hele styrken. Jeg forventet virkelig et svensk angrep, og det gjaldt å komme obersten i forkjøpet. Hadde Stortingets forhandlinger brutt sammen, kunne en annekasjon i det nord- enfjeldske blitt akseptert også av de allierte makter. Det var også spredt rykter

på svensk side om at tallrike russiske tropper var ankommet til Jämtland for å delta i et mulig innfall i Trondhjem stift.

I denne situasjonen, på den ytterst korte tid jeg hadde til disposisjon dersom våpenstillstanden ble avbrutt og fiendtlighetene startet på ny, ville det vært rett uforsvarlig av meg å avvente regjerings ordre. Jeg innkalte isteden tropper som kunne forsvare seg og samtidig være beredt til å komme den svekkede sønnenfjeldske arme til hjelp. Dette er eneste gang jeg har fraveket konvensjonens ord og ånd. Mine tropper har hele tiden holdt seg i sine distrikter.

Jeg tør håpe denne min erklæring vil være mer enn tilstrekkelig til min rettfærdiggjørelse. Skulle jeg som Trondhjem Stifts kommanderende general, fjernt på 56 norske eller 168 franske mil fra regjeringens sete i Christiania, ikke være bemyndiget til å sette meg i forsvarsstand, når man ble truet med overfall, til og med mens våpenstillstand hersket?

Heldig er det likevel at de siste meldinger fra Stortingets forhandlinger tyder på at Norges hell og heder kan ventes betrygget, og den uheldige uvisshetstilstand vi har opplevd i så lang tid, kan håpes med det første opphevet.

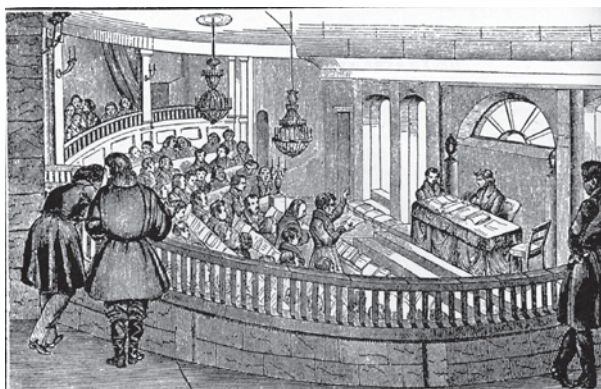
*Allerærbødigst
Schmettow*

Julen 1814 – dagbokens siste blad

Rotvold, 25. desember 1814

En stille jul i byen og her på landet, festlighetene er avdempet. Om Christian Frederik nu hadde kunnet vandre blant oss som seierherre, ville alt vært så meget annerledes. Isteden har vi lidt ydmygelse og blitt tvunget inn i «tvangsekteskap» som ingen kunne drømme om for et år siden. Man risikerte krig med Sverige så vel som borgerkrig og opprør, men på tinget stemte de folkevalgte til sist for unionen.

Ingen annen nasjons historie kan vise maken til dette besynderlige år for Norge. Det ga meg selv anledning til å tjene trofast under to fyrster, og jeg kan sverge på min ære at plikten, rettskaffenheten og fedrelandskjærligheten stedse var mine ledetråder. Skulle jeg nå sverge troskapseden også til den tredje fyrste, som endog er svensk? Det er en nærmest enfoldig tanke. Jeg har tilskrevet svenskenes stattholder i Norge, min gamle vel bekjente grev Essen, at det aldri vil komme på tale for meg å tjenestegjøre under svensk kommando, og at jeg følgelig vil søke min avskjed med det første. Nettopp har jeg mottatt svar. Stattholderen har nådigst hatt gleden av å kunne gi meg midlertidig permisjon fra tjenesten og isteden beordret generalløytnant Johannes Seierstedt som

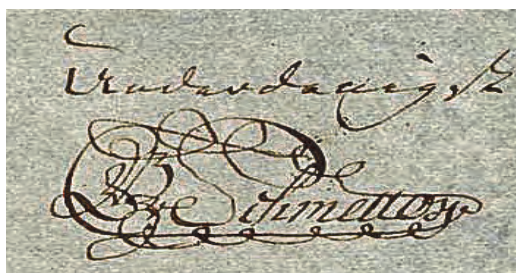


Unionsforhandlingene startet etter at det overordentlige Storting ble samlet den 7. oktober i Kathedralskolens festsal i Christiania. 79 representanter møttes der for å tilpasse Eidsvoll-grunnloven til en norsk-svensk union, og forhandlingene endte som kjent med at Norge den 4. november gikk inn i en union med Sverige. Forsamlingen godtok Christian Frederiks abdikasjon og valgte isteden svenskekongen Carl 13. som norsk konge under navnet Karl 2. Dette innledet en temmelig løs personalunion som bestod i 90 år, 7 måneder og 3 dager. I hele denne tiden stod Eidsvoll-grunnloven og Stortinget som vern og garantister for det norske folkets råderett i eget land. «Den uheldige uvisshetstilstand» som Schmettow siktet til i brevet til Stortinget, var dermed å anse som overstått: Norge var blitt et en egen stat der Kiel-traktaten var eliminert og erstattet med en av datidens mest moderne styreformer. Tegning i Skillings-Magazin 1837. Kopi fra «Bygd og by», 1964.

konstitueret øverstkommanderende for den nordenfjeldske Divisjon fra nyttår av. Jeg forventer meg derfor roligere tider heretter, fjernt fra all fyrstelig gunst, og de svensker bør for øvrig ikke komme meg nærmere enn på 100 skritts avstand!

Denne juledag tilbringer jeg imidlertid på Rotvold gård i elskelig gemenskap med mine nærmeste samt noen få gode venner. Etter min hustrus forlangende

har jeg trukket i min røde livkjole med storkorset av Dannebrog's orden, og jeg har lyse knebukser på. Jeg er ved godt lune, festbordet er pyntet, utenfor henger brennende lykter i trærne og man har salutteret med kanonerne. Det er nemlig min 70-årsdag.



På Ballet hos Hr. Grosserer Collin Torsdagen den 26te Dennes bortkom mit Spanskrør med hvid Hvalrostand Knap, med en Ring af Cemidor og et uddreiet Rum øverst i Knappen, samt et Stykke Bånd af grøn Safran med grøn og guldblandet Silkevast. Finderen eller Feiltageren vilde behage at levere mig samme, og om forlanges, mod en passende Douceur.

Trondhjem den 3dje januar 1815.

Schmettow

(Annonce Trondhjems Adressecontoirs Efterretninger 31. januar 1815).

Epilog

Da kronprins Carl Johan sammen med sønnen Oscar besøkte Trondheim utpå høsten i 1815, sies det at han var «vred og gram i hu» ved ankomsten (Thaulow). Den svenske tronfølgeren var klar over at trønderne med general Schmettow og biskop Bugge i spissen i det store og hele hadde stilt seg negativt til unionen. Trønderne hadde oppfordret til videre kamp for selvstendigheten, og kronprinsen irriterte seg ennå over jegerkorpset som lenge hadde nektet å avmønstre.

Stiftamtmann Trampe møtte ham ved amtsgrensen og fulgte tronfølgeren inn til byen, men de hadde ikke talt et ord sammen underveis. Gjennom stattholderen, grev Essen, visste Carl Johan at Trampe hadde vært en av opprørsprinsens yndlinger, og han gremmet seg ennå over hvordan stiftamtmannens svi-

gerfar general Schmettow med sine ofte provoserende og krasse påstander hadde forårsaket flere av hans raseriutbrudd siste år. Den svenske stattholder i Norge, grev Essen, hadde i brevene sine gitt inntrykk av at grev Schmettow var en «illesinnet» person som ikke vek tilbake for intriger og renkespill. Likevel bar visst trønderne på store tanker om ham. Fra høyeste hold ned til den jevne mann betraktet man tydeligvis Excellencen von Schmettow med respekt som *le grande Seigneur* i Trondheim og byens omegn. Og ikke minst hadde Carl Johan fått høre rykter om at han også var svært avholdt blant sine militære troppestyrket. Deres nye sjef, general Seierstedt, klaget tidlig i januar over at dette faktum bidro til å skape problemer da troppene skulle avlegge kongeeden. «De er ikke besjelet med den rette ånd», fremholdt han forsiktig, men den svenske kronprinsen var ikke i tvil om at Schmettows resolute opptreden i den famøse affæren med oberst Eck var medvirkende til den generelle oppslutningen han fikk. Stattholder Essen skrev 6. januar 1815

til ham at Schmettow nå kom til å søke avskjed, men han foreslo samtidig at man ikke skulle vente på denne søknad, men kvitte seg med den brysomme generalen jo raskere jo bedre. Dette skjedde, og som en siste «ørefik» mottok Schmettow dermed en lite ærefull kongelig avskjed like før han sendte sin egen. På denne måten, i «halv unåde» – og med avkortet pensjon, godtok Carl Johan innstillingen om at general grev von Schmettow skulle avslutte sin 58 år lange militære karriere.

I Trondheim fikk kronprinsen en verdig mottakelse under besøket i 1815, med både æresport og staselig honnør, men han skal faktisk ha etterlyst grev Schmettows nærvær i festlighetene som fulgte. Hvem var egentlig denne omtalte offiser som i den grad hadde gjort seg fortjent til folkets og soldatenes oppslutning? Kanskje var det uklokt av ham som dette folkets neste konge å fortsette det anstrengte forholdet til den populære riksgreven av Schmettow. En tilnærming eller forsoning kunne sogar tjene hans eget store mål, nemlig å vinne nordmennes tillit og kjærlighet. Kronprinsen sendte sin adjutant til greven med beskjed om at Majesteten gjerne ville se ham. Historien forteller at Schmettow skal ha svart adjutanten følgende: - *Vil Hans Kongelige Høyhet se meg, så bor jeg skrås over Stiftsgården, men jeg har intet å tale med ham om.*

Schmettow fikk sin oppreisning året etter. I Stortinget var han ikke glempt, flere

av representantene ønsket å rette opp den urett de mente var begått mot den gamle general. I april 1816 skrev statholderen i et brev til Carl Johan at Stortinget hadde tilstått grev Schmettow full pensjon. Essen forsikret at han hadde talt med flere av representantene for å få saken trukket tilbake, og at han hadde gjort alt hva han kunne for å få dem til å forstå at intrikanten Schmettow ikke fortjente denne gunst. Dog hjalp det ikke, man forlangte at Schmettow med sine tjenesteår og sin alder skulle få full generals pensjon utbetalt punktlig, hvilket også Stortinget vedtok med stort flertall.

Etter Karl 2. død i 1818 fulgte en stor begivenhet i Trondheim i september samme år. Da Carl Johan under pomp og prakt ble kronet til konge, var det gått 385 år siden forrige kroning i Domkirken. Men selv under sitt tette program ved denne anledningen hadde ikke Majesteten glemt sin gamle motstander Schmettow. Og denne gang skal det ha lyktes å komme på talefot med greven, selv om det måtte skje i en særskilt privat audiens uten for mye oppstyr. Kongen skal her ha fremmet sitt ønske om å utpeke greven til ridder, men tro mot sin avsky for tomme titler skal Schmettow ha frabedt seg denne kongelige gunst, forteller Thaulow. Kongen må også ha hørt historier om festlighetene som tidligere jevnlig ble arrangert på Schmettows sommerresidens Rotvoll, og han skal visstnok ha ymtet frampå om å besøke stedet. Schmettow lot til å høre dår-

lig på det øret akkurat denne dagen, for det ble ikke noe av kongens gjestevisitt til Rotvoll.

Men vi skal ikke se bort fra at det var med en viss tilfredshet grev Schmettow fikk anledning til å tale fransk på tomannshånd med en av Europas mest berømte feltherrer. Derfor er det kanskje riktig som Thaulow antyder, at det kom til en slags forståelse mellom de to. Og vi får tro at når alt kom til alt, lå det en forsoning bare i det faktum at den kronede konge tross alt ikke var svensk!

Kilder og henvisninger

Breida Jan P.: *Rotvoll i Grevens tid*. Årbok for Strinda historielag 2013.

Mykland, Knut: *Fra Søgaden til Strandgaden 1807 – 1880*. Bd. 3 i Trondheims historie 997-1997. Oslo 1997.

Thaulow, Chr.: *Personalhistorie for Trondhjems by og omegn i et tidsrom af circa 1 ½ aarhundrede*. Trondhjem 1919.

Vold, Jacob: *En trøndersk Stormand omkring 1814. Grev Schmettow*. Artikkel i «Dagsposten» nr. 310, 30/9 1905.

Stortingets forhandlingsprotokoll årene 1814-16.



Disse vakkert dekorerte antikke pistolene med valnøtt tre i skjefte og løp skal ha tilhørt Schmettow, og de er i følge inskripsjonene laget av A. Pauly i Bückenburg, Tyskland, trolig mellom 1760-70. Senere er de ombygd fra flintlås- til perkusjonspistoler. Vi vet imidlertid ikke om det var disse våpen den unge Schmettow brukte da han havnet i duell med en viss artilleriløytnant Gamst i 1765 og selv ble såret i en arm og en finger. Etter Schmettow kom pistolene i familien Collins eie. De fulgte med grevens eldste datter, comtesse *Marie Caroline von Schmettow*, som hadde inngått ekteskap med grosserer *Hans Collin*. Dagens eier er Roar Follestad. Foto: Knut L. Vik.

Dagbøker og erindringer

Christian Frederiks Dagbog fra 1814. Gyldendal norsk forlag. Oslo 1954. Digitalisert av Riksarkivet.

Aall, Jacob: *Erindringer som Bidrag til Norges Historie fra 1800 til 1815*. Christiania 1859.

Thaulow, Chr. (Consul): *Sognepræst J.H.Darres Dagbog under Rigsforsamlingen paa Eidsvold*. Kristiania 1876.

Sibbern, Valentin: *Dagbog paa Eidsvold fra 10de April til 17 de Mai 1814*, utg. ved M. Birkeland, 1870 (først trykt i Historisk Tidsskrift s.å., s. 208–272).

Korrespondanse

Utskrift fra «*af Grev Schmettows Correspondance*» (1813 og 1814) ved C.A.Müller I "Skrifter i det 19de Aarhundre", bd. 5 (Gunnerusbiblioteket).

Brev fra Carl Jacob Waldemar Schmettow (---) til Christian Frederik. Christian Frederiks arkiv. Riksarkivet.

Breve fra Grev H.H. von Essen til H.K.H. Kronprins Carl Johan indeholdende Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1814-1816. Ved Yngvar Nielsen. Christiania 1867.

Brevveksling mellom Christian Frederik og Fredrik Trampe ved Jac.S. Worm-Müller i Historisk Tidsskrift, 5. rekke, 3. bd, Kristiania 1946.

Aviser

Trondhjems Adressecontoirs Efterretninger året 1814 (Adr.). Utgitt og trykt for den Borgerlige Skole i Angells Bogtrykkerie ved R. Steen.

«*Tiden*» spredte nummer 1813-1814.

Jan P. Breida, f. 1937, er lektor med historie som hovedfag.

Fra Adressecontoirs Efterretninger 1814.

J meget lang Tid har en Karriol uden Dække og et Par Dværnstene, staaet, de sidste hældende ind paa mit Huus, ude paa mit Fortog. Støren heraf vil lade samme afhente og godtgjøre denne Bekjendtgjørelse; thi ellers bliver samme sat til Auktion, forbeholdende mig min Ret for, hvad jeg troer at tilkomme.
Henriche Stormer,
boende i Apothekerveien No. 40.

En hvid Ganefjær, omtrent $\frac{1}{2}$ Men lang, er Søndags Aften tabt mellem Thlen og Byen. Finderen bedes at melde sig i Adressecontoret.

En sort Høne er udfommen af en Gaard som bedes meldt i Adressecontoret.

Tilføjs.

Kaffe, Kognac, fransk Brændevin, Kornbrændevin, Byg, Malt, Heelgryn, Høvedemeel, samt nogle Stykker russisk Seilbug, er at faae tilføjs hos

Peter Schmidt, jun.

Jær at afværge Stæde af Overtjæfjel, tilholbes enhver Kjørende, under Mulkt, at bruge Hjelber eller Klotter paa deres Heste medens Vinterføret vedværet, og at kjøre maadeligt gjennem Byens Gader. J hvor overflødig det maaste kunde synes: at de Gaaende tilholbes at holde sig til Siderne af den Kjørende, er det dog befunden nødvendigt at gjøre Erindring derom. Ved Vandkjærfel i Tilfælde af Ibsvade er det høist nødvendigt at bruge Hjelber eller Klotte paa Hestene, hvilket jeg haaber for Eftertiden vil blive efterkommet.

Naar desuden i Uimindelighed af Kjørende, som møde hinanden, blev iagttaget, altid at vige til højre Side, vilde den Ulempe som følger af at kjøre paa hinanden, aldeles forekommes.

Trondhjems Politifammer, den 12te December 1814.

Blom.

Fint og middels fint graat meleret Klæde, jentligt til Uniform, faaes tilføjs hos
Just Hansen & Søn.

Gode tørrede Kirsebær, god Medoc Rødvini og Genever m. m., er tilføjs hos
Tarald E. Berg.